ستراتیجییەتە ترسناکەکەی ئەمجارەی تورکیا ... شەرکە کرمانج

دەوڵەتی تورکیا بەحوکمی ئەوەی کە جێگرەوەی ئیمپراتۆریەتە پەلهاوێژەکەی عوسمانییەکانە، هاوکات، بەحوکمی ئەوەی کە بوونی کوردو کوردستان بە هەڕەشە لەسەر تورکو تورکیا دەبینێت، ئەوە بەردەوام لە هێرشو پەلکشانو شەڕدایە لەگەڵ هەر بوونێکی کوردستانیی "ئەگەر لەسەر مەریخیش بێت"، وەک تورکەکان دەڵێن. تورکەکان ئێستاش لە کابوسی سیڤەر ڕزگاریان نەبووەو ڕزگاریشیان نابێت تا ئەو ڕۆژەی دان بە فرەییو پێکەوژیانی گەلان لە تورکیاو لە دەرەوەی تورکیا نەنێن. لەگەڵ هاتنەسەر حوکمی ئیسلامییەکانی ئەکەپە بە سەرۆکایەتی رەجەب تەیب ئەردۆگان خەونی زیندوکردنەوەی ئیمپراتۆریەتی عوسمانیش زیندوکراوەتەوەو هەوڵی چڕدراوە بۆ دروستکردنەوەی. عوسمانییە نوێکان، لەسەرەتا دەیانەوێت بە داگیرکردنەوەی ئەو ناوچانە دەستپێبکەن کە تورکەکان وەک ناوچەکانی تورکیای "میساقی میللی" ناویان دەبەن. ئەوانەش ئەو ناوچانەن کە تورکەکان بە ناوچەی داگیرنەکراویان دادەنێن لەلایەن هاوپەیمانەکان لە شەڕی یەکەمی جیهانی چونکە پێش ئاگربەستی مودرۆس لەژێر دەستی عوسمانییەکان بوون، کە تەواوی باشوری کوردستان (ویلایەتی موسڵ) و ڕۆژاڤای کوردستانو بەشێک لە پارێزگای حەلەبی سوری دەگرێتەوە. یەکێک لە هۆکارەکانی پشت لەشکرکێشییە بەردەوامەکانی تورکیا بۆ سەر هەرێمی کوردستانو ڕۆژاڤا ئەو تێگەیشتنە داگیرکارییو پەلەهاوێژییە.

سەرەڕای ئەوەی کە ستراتیجییەتی درێژمەودای تورکیا داگیرکردنی تەواوی رۆژاڤاو باشوری کوردستانە، بە پارێزگای کەرکوکیشەوە، کەچی ستراتیجییەتی نزیکمەودای لەم هێرشانەی ئەم دواییە دوو ئامانجی سەرەکییە: یەکەم، چاندنی تێرۆرستان لە قەندیل. دووەم، پچڕپچڕکردنی خاکی کوردستان.

چاندنی تێرۆرستان لە قەندیل

قەندیل ناوچەیەکی بەربڵاوی شاخاوی سەختە کە باشورو باکورو ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەیەکەوە دەبەستێتەوە. مەبەست لە قەندیل لەم بابەتە تەنیا زنجیرە چیاکانی قەندیل نییە بەڵکو تەواوی ئەو ناوچە شاخاوییە سەختەیە کە لە ڕۆژهەڵاتی قەڵادزێوە دەستپێدەکات بە

دەوروبەری ڕەواندزو باڵەکایەتی تێپەڕدەبێت تا دەگاتە چیاکانی شیرینو گارەو سیپان لە نزیک ئامەدی. ئەم ناوچانە سەدان ساڵە دەستی حکومەتەکانی ناوەندی، نە عێراق نە تورکیا نە ئێرانی پێ ڕانەگەیشتوە. لە شەستەکانی سەدەی ڕابردووەوەش بوون بە شوێنی سەرەکی بنکەو بارەگای هێزە ئۆپۆزسیۆنەکانی هەر چوار پارچەی کوردستان. لە سەرەتای نەوەتەکانیشەوە پەکەکە تاڕادەیەک بەتەواوی کۆنتڕۆڵی ئەم ناوچانەی کردوەو بنکەو بارەگا سەرەکییەکانی خۆی لە دامەزراندوەو بە کاری حیزبیو سیاسیو پلانو ڕاهێنانی گەریلا بەکاریاندێنێت.
ساڵانێکە تورکیا لە هەوڵی دەرپەڕاندنی گەریلاو کۆنتڕۆڵکردنی ئەو ناوچانەیە، کە تا ئێستا سەرکەوتو نەبووە. لەدوای پەیدابوونی گروپە تێرۆرستیە ئیسلامییەکانی وەک قاعیدەو داعش، تورکیای لێدەرچێت، هیچ هێزو لایەنو دەوڵەتێک نیە، بە ئەمریکاشەوە، کە حەزبکات ئەو ناوچانە لە پەکەکە پاکبکرێنەوە چونکە هەموو لایەک پێیانوایە دەرپەڕاندنی پەکەکە لەو ناوچانە ئەگەری پڕکردنەوەیان لەلایەن گروپە تێرۆرستیەکان دێنێتەگۆڕێ.
تورکیا خۆیشی تا ئێستا هەمیشە کێشەی ئەوەی هەبووە کە ئەگەر ئەو ناوچانە کۆنتڕۆڵیش بکات لەوانەیە نەتوانێت پارێزگاریان لێبکات لەبەر نەبوونی جێگرەوە. بەڵام ماوەیەکە تورکیا کۆمەڵێک گروپی تێرۆرستی لە سوریا کۆمەکردوەو کردونی بەهێزی مورتەزەقە، بۆیە ئەگەری زۆرە ئەگەر تورکیا لە هێرشەکانی ئەمجارەی بۆ سەر ئەو ناوچانە سەرکەوتوبێت ئەوە بەو هێزە مورتەزەقانە پڕیانبکاتەوە کە لەلایەک ئاسایشی تورکیا بپارێزن لەلایەکی دیکە هەڕەشە لە ئاسایشی باشورو ڕۆژاڤای کوردستانو ئێران بکەن. لێرە کە دەڵێین ئاسایشی کوردستان مەبەستمان ئاسایشی خەڵکی کوردستانو خاکی کوردستانو تەواوی هێزو لایەنەکانی کوردستانە بەو لایەنانەشەوە کە لە تورکیاوە نزیکن، وەک پارتیو یەکگرتو.

پچڕپچڕکردنی خاکی کوردستان

دوای دروستبوونی کیانێکی کوردستانیی لە ڕۆژاڤای کوردستان، کە سەرەتا بە کانتۆنەکانی جەزیرەو کۆبانێو عەفرین ناسرابوونو دواتریش لەژێر ناوی بەڕێوەبەرایەتیی خۆسەری باکورو ڕۆژهەڵاتی سوریا ڕێکخران، تورکیا کۆمەڵێک ترسی ستراتیجی لێ نیشتوە:
یەکەم، دروستبوونی کوردستانێک کە لە خانەقینەوە جوگرافیاکەی درێژبێتەوە بۆ نزیک دەریای ناوەڕاست کە قوڵاییەکی ستراتیجی بە کوردستان دەدات. لێرە دەبێت ئەوە بڵێم کە ڕاستە ئەو کوردستانە بەو قوڵاییو جوگرافیایەوە هێشتا وەک دەوڵەتێک یان کیانێک

دروستنەبووە بەڵام ترسی تورکیا لە دروستبوونی ئەم کیانەیە. تورکیا ستراتیجیانە بیردەکاتەوەو هەنگاودەنێت، ئەو پێیوایە ئەو هەرێمەی ئێستا کە دەستکەمە کراوە مەرج نیە تا ئەزەل لە دەست دەستکەمەکراوەکان بمێنێتەوە. بێجگە لەمە، دیدو بیرکردنەوەی ستراتیجیانەی تورکیا بۆ کوردستانییەکی دەستکەمەکراو و یاخییەک وەک یەک وایە.

دووەم، لە بەر دیدە دوژمنکارییەکەی، تورکیا پێیوایە کە دروستبوونی کیانێکی کوردستانیی دەبێتە مایەی دابڕانی تورکیا لە دنیای عەرەبیو ئیسلامی، ئەمەش پێگەی ستراتیجی کوردستان هەم لە تورکیا هەم لە دنیای عەرەبی بۆ کوردستان زیاددەکات، کە تورکیای پێیناخۆشە.

سێیەم، هەڵکشانی کاریگەرییەکانی ئەم دوو ئەزمونەی باشورو ڕۆژاڤا بۆ سەر کوردستانیانی باکور، ترسێک کە تورکیا لە مێژە هەیەتیو دەگەڕێتەوە بۆ ڕۆژگارەکانی پەیمانی سیڤەر.

بە شکستپێهێنانی هەردوو ئەزمونەکەی کوردستان، هەم ئەوەی باشور هەم ئەوەی ڕۆژاڤا، هاوکات بە ڕێگریکردن لە دروستبوونی کوردستانێکی درێژبووەوەو یەکگرتوو، یەکێک لە ستراتیجییە نزیکمەوداکانی تورکیا پچڕپچڕکردنی جوگرافیای کوردستانە ئەویش بە داگیرکردنی ناوچەی جیاجیا لەو درێژاییە جوگرافییەو پاککردنەوەی لە کوردو نیشتەجێکردنی عەرەبو تورکو تورکمانی مورتەزەقە لە شوێنەکانیان.

بۆ ئەم مەبەستە سەرەتا تورکیا بە داگیرکردنی جەرابلس هەردوو کانتۆنی جەزیرەو کۆبانەی لە کانتۆنی عەفرین دابڕی. دواتر بە داگیرکردنی عەفرین کوردستانی لە گەیشتن بە دەریای ناوەڕاستو دروستکردنی دەروازەیەکی نەودەوڵەتی دوورخستەوە. ئینجا تورکیا بە پچڕاندنی، ناکاملیش بێت، کانتۆنی جەزیرەو کۆبانێ ناوچەکانی سەرێ کانیو سەرێ سپی داگیرکرد. لە هەموو ناوچە داگیرکراوەکان بەچڕیی لە هەوڵی پاکسازیی نەژادیەو بەتورککردنو بەعەرەبکردنی ناوچە کوردستانییەکانە.

لەم هەڕەشەی ئەمجارەی تورکیا، بێجگە لە پلانی چاندنی تێرۆرستان لە قەندیل، دەوڵەتی تورکیا مەبەستی داگیرکردنی قەزای ڕەبیعەو شەنگالە، بەتایبەتی چیای شەنگال. مەبەست لەمەش وەک هەوڵەکانی پێشوتری پچڕپچڕکردنی درێژبوونەوەی جوگرافیای کوردستانە.

گرنگی شەنگالو دەوروبەری لەوەدایە کە هەرێمی کوردستان بە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی بەڕێوەبەریی خۆسەری ڕۆژهەڵاتو باکوری سوریا دەبەستێتەوە. هاوسنووربوونی هەرێمی کوردستانو بەڕێوەبەریی خۆسەری، شەنگالو ڕەبیعەی کردۆتە دەروازەیەکی سەرەکی بۆ پەیوەندی

سیاسیو کۆمەڵایەتیو کەلتوریو بازرگانیو هاتوچۆ لە نێوان هەرێمو بەڕێوەبەریی خۆسەری. بایەخی ئەم دەروازیە بۆ هەرێم بەرزتردەبێتەوە کاتێک دەبینرێت کە تورکیا لە دراوسێیەکی نەیار دەبێت بە دراوسێیەکی داگیرکەر.

داگیرکردنی شەنگال وادەکات کە تورکیا هەڕەشەکانی کردنەوەی دەروازەیەکی ڕاستەوخۆ بەڕووی عێراق جێبەجێ بکاتو گرنگی دەروازی ئیبراهیم خەلیل کەمبکاتەوەو پێگەی هەرێم لە ڕووی ستراتیجیەوە بێ بایەخ بکات.

هاوکات، ناوچەی شەنگال بەناوبانگە لە بەرهەمهێنانی گەنم و جۆ کە بایەخێکی گرنگی هەیە بۆ زامنکردنی ئاسایشی خۆراکی کوردستان بۆیە تورکیا دەیەوێت ئەو ناوچانە بخاتە ژێر دەستی خۆی.

لەبەر ڕۆشنایی ئەو شرۆڤەکاریانە دەتوانین بڵێین کە هێرشەکانی ئەمجارەی تورکیا بە بەراورد لەگەڵ هێرشەکانی پێشوتر ئێجگار ترسناکە چونکە مەبەست لێی چاندنی ڕەگوڕیشەی تێرۆریستە مورتەزەقەکانیەتی لە قەندیل، لەگەڵ، پچڕاندنی باشورو ڕۆژاڤای کوردستان. کوردستانیان لەم خەتەرە نەگەن هەر هەموویان، بە نەیارەکانو دەستەکانی تورکیا، پێکەوە لە مەنجەنیقی تورکدا دەسوتێنرێن.

گەردوونی یەکەم مانیفێستی شیعری... سەباح ڕەنجدەر

لە وردبوونەوە لە ناخی خۆمدا، دوو پانتایی بێسنوور: بەهەشت و دۆزەخم وێناکرد. هەوڵدان بۆ ناسینی ئەم دوو پانتاییە حوکمڕانی لە بیرکردنەوەی مندا بەڕێوە دەبا. دۆخی گشتی و بەها و ناوەڕۆکی مرۆڤ و جیاوازییەکانم تێدا ناسی، بۆ بوونی کلتووری کوردی ناتوانم خۆم و جیاوازیەکانم بێتە بەرچاو.

جیاوازییەکان بەشێوەیەکی کردەیی گوزارشت لە هەقیقەتی جیهان و ڕێکخستنی ئەزموونەکان دەکەن، جیهان شایەنی پەی پێبردن و ناسینە. لە داهێناندا پێویستە شکڵی جیهانێك بناسین و خۆشمان بوێ، جیهانی جیاوازییەکان. ئەستێرەی چلپەی خۆداڕشتنن. خوڵقاندنی جیهانی جیاوازییەکان، جیهانێکی تەواو ڕەسەن و هونەری ژیانێکی بێگەردە،

واتە: گەردوونی یەکەم. تەنیا شتێك هەڕەشە لە داهێنان دەکات، نەبینینی جیاوازییەکانە، نەبینینی هونەری ژیانێکی بێگەرد و پەی پێنەبردنەێ.
هیچ شتێك لە مرۆڤ و مردن بەهێزتر نییە. تەنیا داهێنان نەبێت. مرۆڤ کاتێك ئەرکی مرۆڤبوون و مرۆڤایەتی تەواودەبێت، کە جیاوازبێت. جیاوازبوون مرۆڤ فۆرمەلە دەکات، بە درێژایی ژیان یاوەری دەکا و دەیخەمڵێنێ. جۆرناسی و بینین و دانپێدانانی جیاوازییەکان، لە هێزی ڕوونی داهێنان و پێکهاتەی ڕووداوەوە سەرچاوە دەگرێت و پەرە دەستێنێ، دەبێتە بابەتی دەربڕاو و بابەتی دەربڕ، بەئاستی داهێنەرانەی خۆیدا دەڕوات و ڕێڕەو دەکاتەوە. گۆڕان و وەرچەرخان و واقیع و خەیاڵ و دەنگ و زرینگانەوە و سەرمەشقییەکان، لەدایکبووی جیاوازییەکان و تەواوکەری ژیانێکی بێگەردن، واتاکانی نوێبەخشی دیاری دەکەن و پەی پێ دەبەن، بەڵام زمانی هاوبەش و هێزی کارکردنی هەموومان نییە. جیاوازی نیازێکی مرۆییە و تێکڕای هەبوون لەخۆدەگرێت، لەناو قەوارە و ئاست و ویستی خۆمان دامان دەهێنێتەوە.
نالی و گۆران، هۆگرییەکی تایبەتیم بۆیان هەیە، جادووگەر و خۆداڕێژن لە زمان و وێناکردندا. دوو هێمای گەورە و جیاوازی زمانی کوردین. ئەو زمانەی داهێنەری زۆری پەروەردە کردوون و خستوونیەتە سەر سەکۆ و پێشانی داون، شەرمێکی ترسناکم بەرانبەریان هەیە، نموونەی داهێنانیان دامەزراندووە، لەناو خوێنەوارانی کۆمەڵگای کوردیدا لەشوێنی شیاوی خۆیان داندراون، خاوەن تاج و تەختن، لە هەلومەرجی گونجاو و کراوەدا هەناسە دەدەن، هەموو ئەزموونێکیش ناتەواوی و کەموکوڕی تێدایە.
هەقیقەت، یان نوێبەخشی تەنیا لای شاعیرێك نییە. نوێبەخشی دیاردەیەکی کۆمەڵایەتییە. نوێبەخش هەستەکانی کۆمەڵگا و ڕۆژ و ڕۆژگاری خۆی تێدا کۆدەکاتەوە. بە ئامادەییەکی تەواوەوە دەچێتە گفتوگۆی ئەبەدی و جەنگێکی ڕاستەقینەوە. نموونەیەکیش نوێنەری گشت نییە. لە هەمان کاتیشدا سنووردار ناکرێت. نالی شیعری: (مەستوورە، دیوانی نالی. ل: 603)ی لە ئەنجامی ناکۆکی نێوان میرنشینی بابان و میرنشینی ئەردەڵان، لەژێر کارتێکەر و ڕاسپاردەی سەرلەشکر و فەرمانڕەواکانی بابان وەك دەربارێك فریوی خواردووە، بۆ شکۆشکاندن و لەکەدارکردنی سەرلەشکر و فەرمانڕەواکانی ئەردەلان نووسیوە. دەرباربوون ڕێگایەکی تایبەتی دەربڕینە، تیرت لە کەوان پێ دەترازێنێت و بەشێوەی جۆراوجۆر فریوت دەدا، وەك دەق، دەقێکی تابڵۆی ئێستێتیکی و پڕ هونەری جۆراوجۆرە و خەیاڵی خوێنەر دەگەیەنێتە ئاستی باڵا، فۆرمی گۆشەنیگای هەیە. مەستوورەی لە

خەونێك وەرگرتووە، دەیەوێ قەدەغەکراوەی لێ لەدایك ببێت. خەونی هونەری شیعرییەت، کاری لەسەر پێکهاتە زمانەوانییەکان و دیوی نهێنی زمان و وردبێژی کردووە، بە ئەندازیارییەکی ورد وریایی بیناکردنی نیشان داوە. هیچ بوارێکیش بۆ ئەگەر و گومان نەماوەتەوە، وەك مەبەست و مەرام ئاراستەکراوە، خۆڕسکی چێژ و چەشەی کەسایەتی خۆی تێدا نییە، دەسەڵاتی ئاراستەکەریش پشتیوانی و هەلی بۆ ڕەخساندووە.

ئەم پرسیارەی لەم پرس و هۆکار و بەرهێکار و بزواندنی کردەی داهێنانەوە دەبێت بکرێ. خۆ حەبیبە تاکە دێبەری ڕەسەن و نموونەیی، بێگەرد و پاراو و هەستی خۆڕسکی شاعیر بووە، ئەگەر مەرام و مەبەست و تاکتیکێکی سیاسی نەبووبێت، بۆ ئەم ئەزموونە بێگەرد و پاراوەی لەگەڵ ئەمدا تاقی نەکردووەتەوە، ئەمە پرسیارێکی ناڕوون و لێڵ نییە. هۆکارێکی درەوشاوەی ناسینی دەقەکەیە.

مرۆڤێکی داهێنەر و پڕ زانیاری، بە زانیاری هاوچەرخی وەك گۆران، ئاشتی شیعر لە ئاشتی ڕۆحیی دەستەبەر دەکات، تا ئاستی گەوهەری بابەت ناسین، گەشە بەو ئاشتی ڕۆحییە دەدات و بەدی دەهێنێ و جۆری جووڵەیان دەستنیشاندەکات. پاشتر شیعر دەخاتە ژێر کاریگەری پەیامی فریادڕەسەوە. پەیامی ئایدیۆلۆژیا، کە ڕوویەکی بۆ قووڵاییە، مەستبوون بەشەرابی ئایدیۆلۆژیا وات لێ دەکات هەموو شتێك بە ئارەزوو ببینی. پێوەری گەردوونبوونی شیعری بێگەرد و پاراوی تا ئاستێك لە چەند شیعرێکیدا، بەتایبەتی لە شیعری: (ڕێگای لەنین، دیوانی گۆران. ل: 306)، یان شیعری: (مۆسکۆی ئەیار، دیوانی گۆران. ل: 324) .... تاد، لە دەست دەترازێ، یان لێی دەگۆڕێ، بەهای هونەریی و هەستەکانی خۆی سەرکوت دەکات، شیعر ئەگەر ئایدیۆلۆژیای قبووڵ نەکرد، هەمیشە مرۆڤانە دەمێنێتەوە. خوێنەری بێدەنگ و جووڵە و نەناسراو، واتە: خوێنەر وەك تاك. نەك وەك جەماوەر، دەبێتە فۆرم و بنەمای. خاوەن فۆرم و بنەما پێویستە لە هەموو کاتێکدا پابەندی بنەماکانی خۆی بێت و لێی فێربێتەوە، زاڵبوونی تێڕوانینی ئایدیۆلۆژیا بۆ شیعری بێگەرد، دۆزەخێکی زیندووە، لەقووڵایی بڕیار و هەڵبژاردندا دەیهاڕێ.

بەئارەزوویەکی سۆفییانە لە چرکەساتی بەهرەوە دەچمە ناو کردەی نووسینەوە: ئەزموونخواز، کە هەموو هەستەکان و هێزی بەهرەی لە دەقێکدا کۆدەکاتەوە و دای دەهێنێت و لێی دەبێتەوە، دەبێتە نموونەی دەربڕینێکی ناوازە، دەچێتە ناو پانتاییەکی هەستییەوە و تووشی خۆشییەکی منداڵانە دەبێت. هیچ شتێك ناتوانێت ئازادی ئازار بدات، چونکە هەستی بە ئەزموونخوازی خۆی کردووە و خۆی لە دەرەوەی دیمەنە گشتییەکاندا بینیوە، خوێنەریش بانگ دەکات هەست بە

ئەزموونخوازی خۆی بکات و نموونەی دەربڕینێکی ناوازە ببینێت، کە ڕوەك تەواوکەری بوون مامەڵەی لەگەڵدا کراوە، لەو مامەڵەکردنەدا، ئازادی دەچێتە ناو خەیاڵەوە. دیوی ڕاستەقینەی ڕووداوەکان سروشتێکی ئەفسانەیی و حاڵەتێکی شیعرییان هەیە. دەگونجێت لەگەڵ باری ئاڵۆزی جیهان لەبەر یەکدا ڕابگیرێن و ڕێوانەیان بۆ بکرێ، بە پەلەپەل و گیانێکی تووڕەییەوە نەنووسرێن، بە سروشتی خۆی شێوە وەردەگرێ و لەکۆی پێکهاتەکانییەوە کامڵ دەبێت و دەبێتە ئەزموونی کەسی.

خۆم هەبوویەکی هێزپێدراوم: دڵنیام ئەزموونەکانی خۆم بنەڕەتمن، پێش هەموو شتێك بەهانای شیعرمەوە دێن، لە تیۆرەکان باشتر پێکهاتەی هونەریی شیعرم تێدەگەیەنن، هەرهەموو زەوی جوگرافیای شیعرمە و جیهان یەك جیهانە. مرۆڤ سنوورەکانیەتی.

جیاوازی لای داهێنەر زیرەکییەکە تەواو نابێت. بەردەوام زاوزێ دەکات و هاوچەرخ دەبێتەوە. وێنەیەکی تۆقێنەر نییە. ناسنامەی لە هاوچەرخبوونی دەخوڵقێنێت.

هەمیشە لێکۆڵەران هێما و ناسنامە و مۆرك و ئەزموونی تاکەکەسی داهێنەر لەناو گوتاری دەربڕاودا دەدۆزنەوە و پشکنینی شارەزایی و دانایی لە مانای کراوەدا بۆ دەکەن، دەیخەنە بەردەم هەڵبژاردنی زمانی کلتوور و ساتی داهێنان. داهێنەر بەهای خۆی دەناسێت و بە تێگەیشتنەوە لە ئاڵوگۆڕە جیاوازەکان و خانە چندراوەکانی نوێبەخشی قووڵ دەبێتەوە، ڕایەڵ و تانوپۆی تاوتوویەکان ورد دەچنێت، خۆدروستکردنێکی ڕاستەقینە دەکاتە بنەمای وردبوونەوە. لە یەکێتی بێچوون و یەك بنەڕەتی و ئومێدی فریودەر و وێرانکردنی ژیان و بەلاڕێداچوونیش دوور دەکەوێتەوە، لە کارتێکردن لە خوێنەر و هۆکاری کارتێکردن لە خوێنەریش نزیك دەبێتەوە.

شیعر هەرچەندە خودیی و فەنتازیش بێت، بەڵام دەبێ لە گەوهەر و ناوکیدا پەیوەندییەك لەگەڵ خوێنەر دروست بکات. خوێنەریش قەت ناتوانێ بە تەواوی داروپەردووی داهێنانەکەی بەرجەستە بکات. وێنەیەك ئەگەر خەیاڵییش بێت، کە بووە نووسین و نووسرا، دەبێتە هەقیقەت و واقیع تێیدا دەگۆڕێ، خوێنەر دەخاتە باوەشی ئێستێتیکایەکی نەبینراو و پەروەردەکردنی زەینییەوە. تۆڕێکی بەرفراوانی پەیوەندییە زەینییەکان دێتە ئاراوە و نیشانە زەینییەکان دەناسێنێت.

لەم باروبوارەدا شیعر واقیع دروست دەکات. کاتەکان تێیدا تێکەڵ دەبن و ڕیتمی کات وەك ئامادەیەکی ئێستێتیکی دەردەکەوێت و دەبێتە ڕیتمێکی کراوەی پەیوەندی دامەزراندن، وزی پەیوەندی و کرداریش لەخۆی وەردەگرێت. خەیاڵ بانگی شاعیر دەکات بینووسێت و ڕووبەڕووی

هەقیقەتی بکاتەوە، پێ بنێتە دنیای بوونەوە و بەر شتەکان بکەوێت و شتەکان ناوبنێت، کە شتەکان ناونران، هێزی شاراوە دەجووڵێ و زمان بەڕا پەڕیوی دەمێنێتەوە.

لە تەمەنی نۆزدە تا چڵ ساڵی، وەك كردەیەكی مرۆڤایەتی لە نەخۆشخانەكانی هەولێر بیست و یەك شووشە خوێنی خۆم بەخشیوە بە مرۆڤی خاوەن پێداویستی. واهەست دەكەم ئەم بەخشینە بووەتە ڕامان و مەیلی سۆفیزم، هاتووەتەوە ناو بیركردنەوەم. پڕ وزەی كردوومەتەوە بۆ سەرەتا، چونكە شیعری بێگەرد و پاراو، هەمیشە سەرەتایە. سەرەتا شوێنێكە. ماڵ، یان نیشتیمان، یان بەهەشت. هەوڵ دەدەین پێی بگەین. یەكەم كردەی زمانی تێدا هەستیار و نام□ بكەین.

داهێنەران هەمیشە نامۆن لە وڵاتەكەیاندا: من هاووڵاتیم، شاعیریشم. وشیاری ئێستێتیكی دروست دەكەم و جۆری جووڵەیان دەستنیشان دەكەم. بڕوای تەواوم بە سەروەری و دەسەڵاتی ڕەها و ڕەوای میللەت هەیە، لەگەڵ وڵاتەكەمم و دژی دوژمنەكانی دەوەستمەوە و دەجەنگم. ڕووگەنمای ئێستێتیكی دەدرەوشێنمەوە، بەڵام لە ناخێكی باوەڕبەخۆبوو و كاریگەرییەكی ڕاستەقینەدا بە بچووكترین هەڵەی دەسەڵات ناڵێم بەڵێ، بە ڕوونی لە بنەڕەتی هەڵە دەدەم. لە بنیادنانی نوێبەخشیدا، پێشڕەوی بەڕێوەبردن و دامەزراندن دەكەم و مێژوو دەخەمەگەڕ، مێژووی چالاكییە كۆمەڵایەتییەكان نا، مێژووی پەیوەندی ئەندازەیی ئێستێتیكا و داهێنان. بە تەواوی كارامەییەوە، باوەڕم بە هێزی دیدی تایبەتی شاعیر هەیە، كە تاقیكردنەوەكانمان پاگژدەكاتەوە‌ و دەیخەمڵێنێ. بەو باوەڕەی خودا بە نێردراو و پەیامبەرانی تەورات و ئینجیل و قورئانی بەخشیوە‌، ڕێنوێنی كردوون بۆ بەڕێوەبردن و دامەزراندن. لەوانەش دووركەوتوومەتەوە، گیرفانی داوایان لە بانكی پایتەخت قووڵ و پانوپۆڕترە، ڕاوچی فیستیڤاڵ و خەڵاتەكانن.

واقیعم وەك ئەوە دەوێ، كە لەناو تابلۆكانی (محەمەد عارف)دا هەیە و دەیەوێ ڕێگایەكی چالاك بۆ وشیاربوونەوەی كۆمەڵگا بژاربكات. سروشتیشم وەك ئەوە دەوێ، كە لەناو تابلۆكانی (ئازاد شەوقی)دا هەیە و سوورە لەسەر سەركێشیی و بەردەوام دامەزراندنەوە‌، هەم ئەفسانەن و هەم هێما. توندوتیژییان بەرانبەر وێناكردن تێدا نییە، وزەی دەسەڵات لەخۆیان وەردەگرن و بەردەوام خۆیان دادەمەزێننەوە. واقیع و سروشت بنەچەی ئەفسانە و هێماكانن. ناتوانین ناڕەزایی بەرانبەریان دەرب□ین بێ ئەوەی بچینە ناوچە قووڵەكان و لە ڕووداوی مەرگیش نەترسێین، یان بوونی شاعیر بەرانبەر بوونی واقیع و سروشت ڕانەگرین. شیعری بێگەرد، واقیع و گشت شتەكان تاقی دەكاتەوە، نەك واقیع و شت ئەو تاقی بكەنەوە، چركەساتی نووسین

چرکەساتێکی ئەفسوونابییە، هەموو دەوروبەر لەخۆیدا نقووم دەکات.

ئەگەر من هەر لەدایك نەبوومایە، یان بمردبوومایە، یەکێکی دی واقیع و سروشتی بە دیدی شیعریی من دەبینی و دەربڕینی لێ دەکردن. گرینگ ئەوەیە بیرکەرەوەیەك بە فیکر دەژیا و دەربڕینی لە واقیع و سروشت دەکرد و توانایی و ئامادەیی منی دەشکاند، بەرانبەر بوونی واقیع و سروشتی ڕادەگرت، کە بەرپرسە لە ئێستێتیکا و بە نەرمییەکی زۆرەوە کاری بۆ کردووە. ئەمە ناوکی جیاوازییەکانە، لەیەك شوێن ناوەستێت، بەشدار دەبێت لە بیرکردنەوە و دەرکەوتەکان، هێز بۆ واقیع و سروشت دەکات و خۆی دروست دەکات و بۆچوونەکان لەدایك دەبن، ئەو بۆچوونانەی مرۆڤ یەکەم جار هەستی کرد مردن بەرهەمی ژیانە.

من لە قوڕێکی خوساو و شێلدراودا دروستبووم. قوڕی زمان و کەلەپووری ئەدەبی کوردی. هیچ شتێك نەگۆڕ نییە. زۆریش نەجووڵی ژەنگ لێی دەدا. دوازدە کتێبی شیعرییم نووسیوە. وەك ئەوەی لە نووسینی هەر کتێبێکمدا بەجلوبەرگەوە لە ئاوێك بدەم و بپەڕمەوە. بۆ نووسینی کتێبێکی تر تەواو وشك بووبێتمەوە. ئەوجا دووبارە لە ئاوێکی تر بدەمەوە. بە مافی سەدلەسەدی شیعریشم زانیوە بە ئازادی تەواوەوە پرسیار لە بوون بکەم، پێمان ناڵێیت تۆ چیت. ڕاسپاردەم ئەوەیە، ئەگەر مردم لەسەر کێلەکەم ئەو ڕستەیە هەڵکۆڵن. (بەدوای وشەدا گەڕا). لە ژیاندا نەیدۆزییەوە، دوای مردنی مرۆڤی ناو شیعرەکانی دەیدۆزنەوە و بە دڵێکی تەواو کوردییەوە دەیبەخشن.

ئەدەب بەخشندە و میهرەبانە، لەگەڵیدا مامەڵەم خۆشە و هەر زوو چێژ و چەشەی وشە و بوون و مانەوەم تێدا دۆزییەوە و شاگەشکە بووم، خوێن لە بڕبڕەی پشتمەوە بۆ مێشك و دڵم جما و هەڵکشا، خانەکانی سووڕی پێگەیشتنی چالاك کرد. هەمیشە لە ئاسۆیەکی دوور بە وێناکردنێکی زەینییەوە دەست پێ دەکەم، خوێنەریش ئاشنای ئەو هەستەم دەبێت و توانایی و ئامادەیی من دەناسێت. لە چەند شیعرێکمدا درێژدادڕیم کردووە و چەندان لێکچوون، کە پێویستیان بە بژارکردن بووە، بژارم نەکردوون و هێشتوومنەتەوە، یەك لە کەمتەرخەمی و نەزانینی من بووە. گرفتی چێژ و چەشە دەهێننە پێشەوە و مەیل و ئارەزووی خوێنەر دەکوژن، وەنەوز دەدا و پەرۆشی بۆ خوێندنەوە کەم دەبێت. ئەوکات ئەم ڕووداوە لە شیعری من ڕووی دا، کە بیری سوریالیزم بەسەرمدا زاڵ بوو، وێنەم بەسەریەکدا کەڵەکە دەکرد، جۆرێك تێئاخنینیش دەهاتە ئاراوە. لەم جەنگەدا تا کۆتایی نەمامەوە، تەلیسمم شکاند و چوومە دەرەوەی.

کە جیاوازبم بە ئازادیی تەواوەوە، لە بنەڕەت و چۆنیەتییەوە جیاواز دەبم، پێویستیم بە پاڵپشتێکی گرینگ، نووسین و پێکهاتە و توانایی و ئامادەیی خۆم لە بیرکردنەوە و ڕووداودا هەیە و بەس،

دەقی نایابیش بە وێنە نایابەکانی، هەڵکۆڵین لە یادەوەری خوێنەر دەکا و دەبێتەوە جووڵەی ئاگایی، نائاگاییش سەرزەمینێکی نەناسراوە، ئەوەی ئاگاییە گونجاوە. ئەوەی نائاگاییە بابەتێکە بیری لێ دەکرێتەوە ئاخۆ بۆ نییە، ئەگەر هەبوو ئایا دەبێتە گونجاو، یان نا.

لە فەرهەنگی هیچ نەتەوەیەکدا ڕووی نەداوە شاعیرێك هێزی ئەوەی تێدا بێت، شاعیرانی دی بداتە دواوە و بیانخاتە بازنەی مەترسییەوە، خۆی بە تەنیا ببێتە مێژووی داهێنانی ئەو نەتەوەیە. بە پلەی یەکەم نەمویستووە لە شاعیرانی هاوچەرخ و دەوروبەرم جیاوازبم. جیاوازیم لە دیوی ئەو دیودا نییە. لە دیوی هەستەکانی خۆمدایە. ئاستدارییەکانیش لە ماك و شێواز و ماناکاندایە. بۆ پەروا هەوڵم داوە لە ئەزموونی خۆم جیاوازبم، لە شوێنەواری ئەزموونی پێشتریشم بەتاڵ ببمەوە. گوێڕایەڵی ئەو ڕۆحە جیاوازانە دەبم، کە ڕێنوێنیم دەکەن بۆ جیاوازبوون و حەز و توانام بەکاربهێنم، بە سادەیی و ڕاستگۆیی دۆخ بگۆڕم و پێوەرێکم هەبێت بۆ بەکاربردنی کار و تواناکانم لە بەڕێوەبردن و دامەزراندندا، مۆسیقاش پێش زمان دەربڕینی لە هەستەکان و پێداویستییە جیاوازەکانی ڕۆحی مرۆڤ کردووە.

مرۆڤ، کە لە ئازارە باوخوازەکان ڕادەکات، بۆ کەناڵێکی چێژبەخش دەگەڕێت تا هۆکاری چارەسەری ئازارە باوخوازەکان بدۆزێتەوە. دەچێتە ناو ڕەهەندی چێژبەخشی شیعری بێگەرد و پاراو و جیاوازەوە. لە جیاوازبووندا شیعری بێگەرد و پاراو خۆی کەشف دەکات و خۆیمان پێشکێش دەکات.

جیاوازیبوون بەخشینێکی هەستییە، تەمەنم لە پێناوی دانا. جەستە و ڕۆحم بۆی تەرخان کردووە، بە قووڵایی نادیارییەکان و ئاوێنەی هەستەوەردا ڕۆچووم، ئاگایی داهێنان و ئاگایی داهێنەرم بۆ دروستبووە، کە هەموو وزەی خۆمی تێدا بەکاربهێنم و بەکێششێکی سیزفیانە ژیان لەناو شیعردا بگەیەنم بە واتا ڕاستەقینەکەی خۆی. ستایشی جیاوازی و داهێنان دەکەم. هەوڵدان بۆ دۆزینەوەی داهێنانی جیاوازییەکان، ئاواز و زەنگ و زرینگانەوەیەکە، یان سەرسوڕمان و ئەفسوونێکی کتوپڕە، لە ژیاندا ونە.

لە شاعیرە جیاوازەکان زۆر فێربووم. هاوپەیمانی بنەڕەتین، تا خەون و بەرزەئاواتەکانم بەرجەستە بکەم و دۆخی پەروەردەکردن وەربگرن. پەیوەندی جیاوازییەکان بەهێزن و منیان وەك شاعیرێك پەروەردە کرد و پانتاییەکی لێ حاڵیبوونیان بەکارکردن و نیشانەکردن بۆ کردوومەتەوە، لەناویدا ئەرکی بوون و بەخشین و توانایی و ئامادەیی خۆم بێسکێنم، بەکێششێکی سیزفیانە ژیان لەناو شیعردا بگەیەنم بە

واتا ڕاستەقینەکەی خۆی، کە باڵاترین پلەی خۆبوونییە. پرسیاری کارکردن و نیشانەکردنی لێ دروست دەکەم و دەیخەمە ڕوو. باش و خراپی لەبارەوە دەڵێم، هەندێك نیشانە و پرسیاریش بە هەڵواسراوی دەهێڵمەوە، لە ڕوونترین فۆرمیشدا، چێژ لە پەڕانپەڕی کلاسیك و پەڕانپەڕی نوێبەخشی وەردەگرم، لە چییەتی زیندووبوونەوەی دەپرسم، ئەم پرسین و پرسینەوەیە لە نێوان من و شیعردا، وەك جەنگێکی گەورەی بێ کۆتایی دەمێنێتەوە، پێداگری لە پێناوی مانەوە دەکەم، تا شەهیدم دەکات. دەچمە ڕوونترین فەزای بوونەوە، کە هەموو فەزاکانی دیکە تێیدا کۆتاییان پێ دێت، جگە لە فەزای جیاوازییەکان.

نیسانی 2020 هەولێر

دوورکەوتنەوە لە جوغزی شیعر! … ئیسماعیل بابائی

ڕەخنە:

شیعر وێنەی بێ سەرو بەر نییە، بەهایەك لە ئیستاتیك و مۆسیقاو ئیقاع و واتاو وشەسازیی و هەست و سۆزو خرۆشان و ڕەوانبێژیی و مەنتیق و دنیابینی و کەرەسەی شیعریی هاوچەرخ لە خۆ دەگرێت، پێویستە بە گیانی مرۆڤبوون لە سەرتاپای گێتیدا دەجوڵێت، بەڵام کاتێك نووسینێکی بێ ناو شیعر دەخوێنینەوە وەکو (تەڕان بە ڕەنگی پەموو)ی ساڵح سوزەنی مرۆڤ ڕایەکی جیاوزتر شیعر لە لای دێتەوە ئاراوە، لە ئاکامدا ئەو پرسیارە لە خۆ دەکەین کە بۆچی شیعر گەشتووەتە ئەو ئاستە نزم و نشێو و کەم بەهایە؟ ئایا لە نەبوونی پسپۆڕ و ڕەخنەگری ئەکادیمی ئەو بوارەدایە یان لە نەبوونی چاوی تیژی خوێنەرانی ڕاستەقینەی شیعردایە؟
من نامەوێت لێرەدا پێناسەی مۆدیرن و پۆست مۆدیرن و پاش پۆستمۆدیرن بکەم، ئەو پیناسانە کۆن بوون و هێندە گوتراونەتەوە، دەمەوێت لێرەدا تیشکێکی ڕەخنەیی بخەمە سەر ئەو نووسینانەی بەناوی شیعرەوە دەنووسرێن و مێشکی کەسانێکی بێ ئاگا لە شیعریی پێ

دەخانرێت و کەسێکی خاوەن سەلیقەی شیعرییش هەڵناستێت لێکوڵینەوەیەکی وردی با بەتیانە لەسەر ئەو هەموو ژمارە زۆرو بۆرەی شیعر بکات کە ڕۆژانە دەنووسرێن و بڵێت تکایە ئیتر بەسە مەدەن لە چێشەی ئافراندن و زەوقمان، خۆ ئەو لاف و گەزافانەش هەر لە شوێنی خۆیاندا دەمرن کە دەڵێن : با بە ئەو شیعرانە زۆر گرنگ و نوێگەرن، بەس تۆ لێیان تێناگەیت، ئێ باشە خۆ ئەمە مامەڵە لەگەڵ سیحرو تەلیسم و دێو و درنجدا ناکەین تا نەزانین لە چی دەدوێین و چی دەخوێنینەوە، دەقێك لە دال و مەدلول پێکدێت و چەند دەستەواژەیەك لە خۆ دەگرێت، لە کاتی خوێندنەوەی وردا دەپرسین ئایا (تەیما) بابەتێك هەیە لە دەوری بخولێتەوەو لە گوتارەکەیدا مەسیجێك ڕەوانەی وەرگر بکات؟ یان نا، لە کۆتاییدا هەموو ئەمانە دەگەڕێنەوە سەر ئاستی دەق و خودی دانەرو لێکدانەوەی جیاوازی خوێنەران. لێرەدا پێم باش بوو بۆ گەیاندنی مەبەستی ئەم نووسینە تیشکی ڕەخنەیی بخەینە سەر چەند شیعرێك و خاڵە نەرێنییە شیعریەکان تیایاندا ئاوها دەستنیشان بکەین:

١- وێنەی ناشیعریی ڕەق تەق و نامەعقول :

بەشێکی سەرەکی شیعر بە کۆن و نوییەوە لە وێنەی شیعریی پێکدێت، ئەویش بریتییە لە دروستکردنی وێنەیەکی تێکەڵ لە فەنتازیاو واقیع، تازەو ناوازەو دڵگیر، شیعر دەڕازینێتەوەو ڕادەی ئەندێشەکردنی شاعیر وەدیار دەخات، هەر لە ڕێی ئەم وێنانەشەوە شاعیر دەتوانێت گوتاری دەق بەرجەستە بکات، بە ڕادەیەکی هونەریی دەتوانێت زۆر لە هونەرەکانی ڕەوانبێژی تیا بەکاربێت کە زمانی شیعر هونەریتر دەکات؛ وەك خوازە، ڕەگەزدۆزیی، لێکچواندن..هتد، ئەمە قسەی من نییەو ڕاستیەکی حاشا هەڵنەگرەو ئەوەی شتێك لە ئەلفو بێی شیعر بزانێت فەرامۆشی ناکات، ئێستا ئەگەر ئەم ٣ نموونەیە لە وێنە هەرە شیعرییەکانی ناو دەقی (تەران بە ڕەنگی پەموو)ی ساڵح سوزەنی بهێنینەوە خەیاڵمان یەکوسەر دەچێت بۆ بێ هودەیی و وڕێنەی گەنجێکی پەنا پەسەرێك کە هیچ لافوگەزافی شیعریش لێنادات و دنیا پر ناکات لە هاتوهاوار:-

أ- گەمە بە دەنووکی پشیلە دەکاIIII

ب – ئەم حەبە نەگبەتە دەکەمە بەرم

ج- کە بە شەربەتەوە شەقام ئەچنە؟

شاعیر ئەوەندە ئازادە لە ڕێزمان لابدات (لە حاڵەتی دەگمەندا) کە خزمەت بە لایەنێکی ئەفراندنی شیعریی بکات، بەڵام لێرەدا دەبینین، لە وێنەی سوریالی و وڕێنەی سەرمەستی زیاتر دەنوکی پشیلە

ناماگ□یەنێتە هیچ فەزایەکی ئیستاتیکی و سیمانتیکی، یان کردنە بەری حەب لە باتی جلوبەرگ چ خەمڵاندنێك بە هزری وەرگر دەدات، یاخود بۆ نموونە تەی کردنی شەقام بە پێڵاوی دڕاوەوە دەکرا بگونجێنرايە لە جیاتی شەربەت و شەقام چنین، بەڵام ئەم لادانانە لە ماقوڵیەتی ماناو وێنەدا ئیزافەیەك ناخاتە سەر ئەندێشەو وێنەکانی هزری خوێنەر و هێڵێ پەیوەندیش لەگەڵ واقیعدا دەپچڕێت، چونکە هیچ مەرام و نەخشەیەکی لە پشتەوە نییەو لەوە بەدەر نابینینەوە کە شڵەژانی دەروونی و زیهنی شاعیر هۆکاری سەرهەڵدان و دەربڕینیان بووە، یان وەکو ناڕەزاییەك بۆ رەفزکردنەوەی دنیای واقیع و عەقڵ کە هەمیشە شاعیر وای لێکداوەتەوە دژی ئاواتەکانی ئەو بووە، بێ ئەوەی پرسیاری ئەوە لە خۆ بکات ئەی رۆڵی کارای ئەو چی بووە لە خوقاندنی ئەو کەشەی ئاواتی بۆ دەخوازێ و بە خولگەی راستەقینەی خۆی لێک ئەداتەوەو چی بۆ کردووە؟

بەڵام گەر بیینە سەر ئەو دەستەواژە ناشیعرییانەی شاعیر راستەوخۆ بەکاریهێناونەتەوە و لە ژیانی رۆژانەوە وەریگرتوون، کە هیچ هونەرێکی رەوانبێژی و بەلاغەیان تێدا نابینرێتەوە ئەوا دەگەینە هەمان بەرەنجامی پێشوو و تێدەگەین کە شاعیر زاراوەکانی بە شێوەیەکی هەڕەمەکی و بێ بیرکردنەو□و□ ب□رنامە تێك ترانجدووەتە نیو ئەو شیعرەوە کە هەر ناونیشانەکە بەس بوو کە لە خیتابە شیعرییەکەی بگەین نەك ۹ کۆپلەی بێزارکارو تەشقەڵە ئامێز بە مر□ق و خوێنەر وەك بەکارهێنانی دەستەواژەکانی (گوتان خوراد)(کەر)(سەگ)...هتد، چونکە ئەگەر لە باشترین باردا بڵێین ئەو شیعرە مانایەک دەگەیەنێت ئەوا رەنگە لە ناونیشانەکەوە تێبگەین کە لە کێشەیەکی کۆمەڵایەتی دەدوێت کە تۆرانی ژنە بە شێوەیەکی سپی و ئاشتیانە، هەرچەندە وەکو چێشتی مجێور زۆر زاراوەی ناپەیوەندیداری تر بە تیمای سەرەکی شیعرەکەوە لکێنراوەو هێنراوەتە ئاراوە، وەك تێکەڵەکردنی بیرێکی راگوزەری ڕامیاری و شەخسی و دەروونی و کۆمەڵایەتی تاد...

ئەمانەش هەندێک لە دەستەواژە فەرمانیێەکانن کە وەك زاراوەو قسەی رۆژانە بەکارهێنراونەتەوە و راستەوخۆ ئەمر بە خوێنەر دەکات:

أ / – بەسی کەن لەم مەڵێن.. ئەڵێمە!
-گووتان خوارد!
ب / -ئ□واران... ئ□وارانی چیتە.. کات ۳ ێیە بە سەعاتی سەگ
بۆ نانوویت ... میاوە میاو و و...
ج/ بەیانی کە هەڵسام؛
بە زمانی فەلسەفە .. یەک بە یەک وشەکان

ئەكەمە مل "فڕۆيد"
بە سينگى ماركسەوە .. راق□ى دەكەم
د/ ئەى تۆ لە چ مەدارێكدا دەخوليتەوە گەمژە كە نە "ئەخۆنى"
و.. نە سەگت دێ بە كەر؟…!…>

لەم ٤ نموونەيەى سەرەوە دەردەكەوێت كە بێزاريى چۆن رادەى فشارە دەروونىەكانى ن□و□ى شاعير زياد دەكات و رق بە وشەوە دەگرێت و ئاوها بە زمانێكى زبرو رەوان دەينووسێتەوەو بۆ كۆمەڵێك خوێنەر ناوى شيعرى لێدەنرێت، ئەگەر چى لە شيعرى شەهاب شێخى (بەرەڵلام كە لە خۆت)يشدا هەمان دوو ناو (فرۆيدو ماركس) بەكارهێنراونەتەوە، سەرەراى زۆر زاراوەى هاوبەشى نێوان ئەم شيعرەو شيعرەكانى تر كە دوايى دێينە سەريان، شەهاب دەڵێ:

فرۆيد و كارل ماركس بە بى غەريزەو كاپيتال…
يا خانمى تەواوى شێعرەكانى پڵەنگ و پرتەقال…

ئەوجا با بزانين كە مەخابن چۆن زۆربەيى شاعيرەكانى خاوەن ئەم تەرحە كاتێك هەژاريى فەرهەنگيى رووبيان تێدەكات دەگەڕێنەوە سەر بابەتى (خانم وژن و رەگەزى مێ) و بگرە لە زۆر شيعردا زۆر ناشيعريى تر لە شاعيرێكى كلاسيكى دنيابينيان سنووردار دەكات و بە شێوەيەكى سادەو دووبارە بەكاريدەهێننەوە، ئايا ئەمەش هەر سەرچاوەى غەريزە پەنگخوردووەكانى دەروونن بە پێى راقەى رەخنەى دەروونشيكاريى سيگمۆند فرۆيد؟ ئەو پرسيارە بۆ شاعيرو خوێنەرەكان جێ دەهێڵم، ئەگەر چينێك مابێت بە ناوى خوێنەرى راستەقينەى شيعرى هاوچەرخى كورديي□وە!

٢- هەڕەمەكى و تێكەڵ كردن و بێ هوودەيى:

گەر ورد بينەوە لە زۆر لەو شيعرانەى ئێستا بە ناوى داهێنان و نوێخوازيەوە بڵاودەكرينەوەو دووبارە نموونەى چەند شيعرێك ل□ م□پ□ى (هاوچەرخ)ەوە وەرگرين، دەبينين كە يەكێتى بابەت لە شيعرەكاندا نييە و هيچ دەزوويەكى هاوبەش مروارى زاراوەكان پێكەوە كۆ ناكاتەوە، شاعير زۆر ئازادانە و بێ هيچ پێوەرێك لە زاراوەيەكەوە باز دەدات بۆ زاراوەيەكى ترو بێ ئەوەى لە ناوەڕاستى دەقدا بزانێت لەسەرەتادا چى گوتووەو مەبەستى چى بووە؟ ئايا لەگەڵ يەكدا دێنەوە يان نا، ئايا دووبارەو بێزاركر□ن يان نا، ئايا وێنەو دەستەواژەكان تەواوكارى يەكن يان هەستى ساتەوەختى شاعيرن و بەس؟ كە لەكاتى شيعرنووسينەكاندا تێيدا ژياوە!
جارێكى تر با بنۆڕين كە چۆن ساڵح سوزەنى وشە دژو لێك دوورەكان

لێرەدا دەخزێنێتە ناو نووسينەكەيەوەو ناوى شيعرى لێ دەنريت، كە خوێنەر لە كۆتايى خوێندنەوەى شيعرەكەدا سەرى گێژ دەبێت و وا دەزانێت شاعير بەم شيعرەى گاڵتەى پێ دەكات و كاتى دەكوژێت؛ بۆمان هەيە بپرسين ئايا چى ئەم وشانەى لێرەدا كۆكردووەتەوە : بەرد-ميز/ ئاسمان.. مەسم .. هەسم/ بەفر- قيرەتاو/ سەگ و ئارەق/ چۆلەكە و ئوتۆمبيل/ گەمەو گمەگم/ شيعر، شێر، شير ، كەر/ شەو و كەريم!/ خوێندن – پشيلە/

هەرواش لە شيعرەكانى تردا دەتوانين چەندان نموونەى ئاوهاى ناپەيوەنيديدار بهێنينەوە كە لە سەرەوە ئاماژەمان پێيانـدان و رەوتى مانا بە لاڕێدا دەبەن وەك چۆن ئيبراهيم ئەحمەدينيا لە شيعرى (كريستال□ه ژيان و خائينه ئاو) بەهەمان شێوە سوودى لە چەند كەسەرەو وشە بينيوە كە خزمەت بە هێزى بونيادى دەقە شيعريەكەى ناكەن وەكو لێكدووريەكانى:

(سيراميك- ژن – كرسيستاڵ و حاجى لەقلەق- نيشتمان- كامپيوتەر- هەوەس- بەفر- ئەلكهول- چەتر…).

بەڵێ راستە شاعير لەوپەڕى ئازاديدا پرۆسەى نووسينى شيعر بە ئاكام دەگەيەنێت و وشەكان هەڵدەبژێرێت، بەڵام ئەمەش بەرەنجامى نەرێنى دەبێت لەسەر دەقەكە كاتێك خوێنەر لەقى و ناتەبايى لە نێوان وێنەو مەدلولى دالە بەكارهاتووەكاندا دەبينێتەوە، بۆيە دەتوانين زۆرجار چەندان مانـاو بـابەتى جۆراوجۆر لە شيعرێكـدا بـبينينەوە كە هەريەكەيان بەسەرە قەڵەمێك ئاماژەى پێكراوەو شاعير نەيتوانيوە ڕووگەو جۆگەيەك بدۆزێتەوە كە هەموويان بەيەك ئاراستەدا بخاتە خزمەت گوتارى دەق و شێوازى داهێنانى شيعرييەوە، ئەمەش بەرەنجامى نائارامى و شلۆقى ناخى دانەرو تەنانەت بێهودەيى لە ئاسۆى تێڕوانيندا لێكد□ر□تەوە، بۆيە لە كۆتايشدا خوێنەر دوور لە چەشەى ئەدەبى خۆى لە بەردەم ڕێگايەكى داخراودا دەبينێت□و□ ئ□وەى چاوەڕوانى نەدەكرد لە شيعر دێتە ڕێى و ئەمەش نا بێتە هاندەرێكى باش تاكو خوێنەران بەرەو پيريى ئەو دەقانە بڕۆن، بە تايبەتيش كاتێك خوێنەر هەست بە جۆرێك لە گاڵتەپێكردن بكات يان بێ سەليقەيى و ناشيعريى شاعير لە ريزكردنى ئەو وشە لێكنزيكانەدا ببينێتەوە كە خاوەنى هەمان ڕيتم و ئيقاعن، ئيتر گەر لێكنزيكييەكيش نەبێت لە نێوانياندا لە مانادا لاى گرنگ نەبێت وەك:

بە مەنتيق؛ بيق ق ق.. بيق ق ق… مەنوون
بە هەرچى ناڵێن… ئێوارە ديق ق ديق ق ق.. نيوەڕۆ فيق فيق ق ق…(
تۆران بە رەنگى پەموو)

پڵەنگ و پرتەقاڵ…
قرم و قاڵ…
گرم و گاڵ….
ئەسب و باڵ….
ترش و تاڵ…(بەڕەڵام که له خۆت! شەهاب شێخی)

۳- لۆکاڵێتی:

بە حوکمی ئەوەی ئەم شیعرانه بنەمایەکی سەرەکی و رەسەنەکانی شیعریان نییە و زیاتر کاریان لەسەر وشەسازی و گەمەکانی کردووه لە زمانێکدا کە پێی نووسراوەو ئەو نووسراوەش هیچ خزمەت بە بەرەو پێشبردنی ئەو زمانە ناکات، بۆیە بە هێچ شێوەیەك شانسی ئەوە بە خۆوە نابینن کە بواری وەرگێڕانینان هەبێت بۆ سەر هیچ زمانێکی تر، چونکە لە زمانەکانی تردا وشەو ماناکان بە جۆرێکی تری فۆنەتیك و سینتاکسن و ئەگەر وەریشبگێڕدرێن ئەوا هیچ مانایەك نادەن بەدەستەوەو تەنانەت گەر وەرگێڕیش هەوڵ بدات دەسکاریان بکات تا بیانگونجێنێت و بەشیعریان بکات هەر لە چوارچێوەی تێکستێکی ماقوڵ و جوان و بایەخداری شیعریدا جییان نابیتەوە، خۆ داهێنان لە شیعردا ئاڵۆسکاندن و دروستکردنی گرێ و گۆڵ و ڕیزکردنی وشەی سەیرو سەمەرە نییە بەو بیانوەی ئەوە کێشەی خوێنەرانە کە لێی تێناگەن نەکو شیعرەکە، ئەمە لە کاتێکدایە و دڵنیام گەر راپرسییەك بکرێت و ڕای زۆرینەی خوێنەران وەربگیرێت کە لەو بڕوایەدام هەموویان ئەم رایەیان دەبێت کە من لێرەدا ئاماژەم پێداوە. بۆ نموونە نازانم چ وەرگ□□□□ك دەتوانێت ئەم مانایانە لە زمانی دووهەمدا بگەیەنێت کە لەم دێڕانەدا هاتوون و ناوی شیعریشیان لێبنێت بەوەی کۆڵەکە سەرەکیەکانی شیعریان تێدا ببینرێتەوە:

"ئەو" خراپترە لە کەر کە پشیلەی بێ ..و
بە هەرچی ناڵێن… ئێوارە دیق دیق ق ق.. نیوەڕۆ فیق فیق ق ق…
شەو نااا… ناخەوێ بە شەق
ئەی تۆ لە چ مەدارێکدا دەخولیتەوە گەمژە کە نە "ئەخۆنی"
و.. نە سەگت دێ بە کەر؟…!…>
بۆ؟" فەلسەفەیە یان تۆ؟ "خۆ" درۆ دەکا … یان نۆ؟
پارەکانتان هەڵواسن ن ن.. کە دێ.. بە بۆنەوە عەترە …
بە جادەدا دەفڕێ ێ ێ… بە ناخەوێ بە شەق و ..
ئیواران فیق ق .. فیق ق ق… شەوانە دیق ق.. دیق ق ق..
کێ بە شەربەتەوە شەقام ئەچنێ؟
یان.. بە دەعبایەکەوە ئەماسێ… بۆ هەراو؟ (تۆران بە رەنگی پەموو-ساڵح سوزەنی)

نەك هەر ئەمە بەڵكو لە زۆر كەڵەچەری تردا ئەو شیعرانە بە هیچ جۆرێك بواری بڵاوكردنەوەیان نییە كە تەوهین بە خوێنەر دەكەن وەك ئەوەی شاعیر دەڵێت:

پیاو گوو بخوا باشترە لە ن ژ

ئەو هەرچەندە ژنی پێچەوانە كردووەتەوە، بەڵام ئەم هەڵگێڕانەوەیە لە زمانەكانی تردا ئاوها نایەتەوە.

٤- جوینەوەی كەرەسەی شیعریی یەكدی:

دیقەت بدەن لەو سێ و چوار شیعرەی (هاوچەرخ) بڵاوی كردووەتەوە ئەو زاراوە هاوبەشانە چین كە زۆربەیان بەكاریان هێناوەتەوە، ئەوجا دەگەینە ئەو ڕاستییەی كە ئەم نەوەیە هـاوشێوەییەكی زۆر هەیە لە نەوانیاندا نەك بەس لە شێوازو فۆرمدا كە هیچ بەهایەكی هونەرییان بە هەند وەرنەگرتووەو چێشەی ئەدەبی تیا نییە و رامان و ساكانمان لا ناخولقێنن، بەڵكو تەنانەت لە زاراوەسازیی و زمانیشدا هەمان خاڵەی هاوبەش بەرچاو دەكەوێتەوە، جا ئایا ئەوە چ ناوەكی جیاوازی لە دەنرێت؟ ڕەنگە ئەگەر ناوی شاعیرەكان لەسەر شیعرەكان لابەرین هیچ كام لە شیعرەكان نەناسینەوە كە هی كام شاعیرەو مۆركی شەخسی كامیانی بەسەرەوە، ئەمەش خاڵێكی نەرێنی كەشف دەكات كە نەبوونی دنیابینی و شێوازی تایبەتی خودی شاعیرە كە وەكو ناسنامەی شیعریی دەیناسێنێت بە خوێنەران. خۆ راستە كەس خاوەنی وشە نییە، بەڵام دووبـارەكردنەوەو بینینەوەی چەند وشەیەك لە زۆر شیعـردا ئەو گومانەمان بۆ دروست دەكات كە شاعیرەكان كەوتبێتنە ژێر كاریگەریی یەكترەوە، جا گەر شیعر لەم خاڵە بەدەر بوو ئەوجا دەتوانین پێی بڵێین دەقێكی زیندوو و ڕەسەن كە هەڵقولاوی ناخی ئەفرێنەرو جودای شاعیرەكانی، لێرەدا بەس وەك نموونە با چەند زاراوەیەكی هاوبەش ببینینەوە كە زۆرجـار وەكـو وشەی سـەرەكی لە شیعرەكانـدا بەكاریانهێناوەو جارانێكیش بۆ كەلكەی هاوبەشی نەوان ئەو شیعرانەش لە قەڵەم دەدرێن:

أ- ژن، خانم (ڕەگەزی مێ):

- ساڵح:
  با دە و ئەوەن ئەو باشترە لە ژن!
  یان ژن دە و ئەم بای دە ە ە.
- شەهاب شێخی:
  تاڵە ئەم تاڵەی قژتە ژنەكە
  داكەوە خانم…
  یان وەكو فارس دەڵێ دابەزە خانم پێكەوە برەین..
- ئەنوەر عەباسی (هەرەس):

من بیر دەکەمەوە:
چەن زراق□ ب□ژنی تۆ
چەن خۆشە قورسایی جەستەت
کاتێک بە فەراشینی ژوورەکەدا بەرەو من رادەخوشێی

- قادر نیازی:

گوللە، ژنێکە لە تەنیایی دەترسێ!
پاییز بە ژنێکەوە جێ ماوە
من بە هەموو پاڕکەکانی ژن ــ زەهرەمار ــ

- ئیبراهیم ئەحمەدینیا:

ژنێ رژایه سافبوونی سرامیک
ب- خۆر (رۆژ)، جگەرە:
*شەهاب شێخی :
بیر لە جگرە کێشانی خۆر دەکاتەوە ،
جارێ خەریکی جگەرە کێشانم…
بەر لە وەی ببێت بە ناوەندی مەنزومەی خۆرەتاوی…

- ساڵح:

بادە بادەیەتی لە جگەرەدااا…
ئەڵێن بە مشت .. جاو ئەکاتە بەر رۆژ.. هەتا کوو تیشکێک بمێنێ

- ئەنوەر عەباسی (هەرەس):

خۆر، چاڵێکە لەسەر پێستی ترسنۆکت
خۆر فیشەکێکە لەسەر پێستی هیوا بڕاوی کەون
لەسەر پێستی ئەرخەیانت لە ئاسۆتدا، خۆر

- قادر نیازی:

ڕۆمانتیکم و بە جەهەننەم ـــ دادەبارێم بە سەر خۆر دا
ڕۆژێک بکێشەوە لە چاوت دا هەڵات بێ…
ج- نیشتمان:

- شەهاب شێخی :

یان بێ نیشتمانێکی ه□زار نیشتمان…
پر لە تامی نیشتمان و عەشقە بە فێرۆ چۆە کانیان…

- قادر نیازی:

ئێستا نیشتمان لە کۆڵان دا پێخواس پیاسە دەکا
نیشتمان تاوانە کە تۆ نەتویست کڵاوت بم
نیشتمان ڕەشنووسی وڵاتێکە لە مەدرەسەدا جێما
دەکرێ بۆ ئەوەی مردن خۆی لە نیشتمانەکان نەسوێ، نوقتە سەرخەت :
نیشتمان درەختێکە لە دەست

گوللـــە ژنێکە حەز بە تەنیایی دەکا… وەکوو نیشتمان بە کڵاو
- ئیبراهیم ئەحمەدینیا:

پڕ له سروودی نیشتمانی و وێنەی سێکسی
با بچمه نیشتمانی سەنگەر
د- ئێوارە، شەو:
*ساڵح:
شەو نااا… ناخەوێ بە شەق
باشە چ رەنگە دەنگێکیەتی ئەم شەڕە بە شەو
ئیواران فیق ق .. فیق ق… شەوانە دیق ق.. دیق ق ق
ئێواران دیقی چی؟
-گاڵتەم دێ … بە شەو
ئیواران بە دەنگێ؛
شەو هەیە ئەوەڕێ؟
ئێواران… ئێوارانی چیتە
ئەڵێن شەوانە ئارەق دەکاتە بەر
- ئەنوەر:

کەی بوو دواجار، بسکی ئێوارەم گرتبوو؟
کەی بوو دواجار، بەژنی ئێوارە هەڵیخڕاندم؟
خۆشە قورسایی جەستەی شەو.
ترسناکە قورسایی جەستەی شەو
خوێناوڵە روخساری ئێوارە.
کە بسکی ئێوارە نەگرم چیبکەم؟
کە بەژنی ئێوارە هەڵمنەخڕێنێ
- ئیبراهیم ئەحمەدینیا:

شایەتیمانم بە شانی لەرزۆکی تاریکی
لە کۆتاییدا:
لە دوماهیدا دەگەینە ئەو راستییەی کە رێزمانی کوردی بە هەوڵی تێکشکاندنی شاعیران لەخشتە نابرێت و لەسەر یاسای خۆی جێ لەق نا بێت، ئەمە لە کاتێکدایە ئەو گۆڕانکاریە سینتاکسی و فۆنەتیکیانە هیچ خزمەنتێك بە بواری داهێنان و جیاوازبوونی شیعریی ناکات، چونکە خۆی لە خۆیدا جیاوازبوون دوو جۆریی هەیە؛ یەکیان ئەرێنییە کە ئەمەش زۆر دەگمەنە لە نەوەیەکدا شاعیرێک ببینیەوە ئەفراندنێکی ناوازە بکات کە شوێن پەنجەی بۆ نەوەکانی داهاتوو دیار بێت و پاش مردنی شاعیرەکەش شیعرەکان هەر بە زیندوویی دەمێننەوە، وەك ئەو شاعیرە کوردو جیهانیانەی بە ئەرێنی جیاوازبوونی خۆیان لە دنیای شیعردا سەلماند، بەڵام جۆرەکەی تر کە جیاوازبوونی

نەرێنییەو لە ئاکام خەمزیکردنیاندا ماندووبوونیان هیچی لی سەوز نابێت و پاش مردنی شاعیرەکەش شیعرەکان هیچ دیبەیتێك ناخولقێنن و سەدایان زوو دادەمرکێتەوە، لەم جۆرەش زۆر شاعیر هەن و تەنانەت هەموو ئەوانەی شیعر دەنووسن دەتوانن بە کاری هەڵگێرانەوەو قرتاندن و لەقکردنی زمان هەستن و بە جیاوازنووس لەقەڵەم بدرێن، بەڵام ناکریت بە ئەفرێنەر ناوبنرێن.
زۆرێک لەو شیعرانەی لە ژێر ناوی نوێخوازیدا دەنووسرێن هەکەی بە گرێ و کەبتێ جۆراوجۆرەکان دەگێڕێتەوە کە وشەکان وەك شفرەیەك بەکاردەهێنرێن و رۆڵی ئامێری (بە تەل) دەبینێت لە نێوان نێرەرو وەرگردا، بەس کێشەکە لێرەدا سەرهەڵدەدات کە لە زۆربـاردا بەس شاعیرەکە لە شفرە بە کارهاتووەکان بگات.
کەواتە با لەوەوە دەست پێ بکەین کە ئەفرێنەرە پێشووەکان بەئەمەیان جێهێشتووە، ئایا دەتوانین شتێکی زیادە بخەینەسەر داهێنانەکانیان تا جوانترو کاریگەرترین یان نەخێر تەنیا لە جوغزێکی داخراودا دەخولێینەوەو هەر بە خەمان دەنووسین، کەلەم بارەشدا من وای دەبینم شیعر نووسین رۆڵی چارەسەرێکی رەوانی دەبینێت بە شاعیرو هیچی تر. ئەمە لە کاتێکدایە ئەو شیعرانە هیچ خزمەت بە سەلیقەو چێشەی ئەدەبی خوێنەر نەکەن و لە کاتی بەرکەوتنی خوێنەر بەو شیعرانە وا نەزانێت شیعرە لە دەرگای دەروون و هزرو گیانی دەدات، هەست و نەستی ناخەمەنێت بە تەلیسمی ناوازەیی کەپلەو زاوەو وەنەو ئیقاعەکانی ناوی.

تێبینی/
نموونەی شیعرەکان لە ماڵپەڕەی (هاوچەرخ) وەرگیراوە، هەر یەك لە ساڵح سوزەنی: تەران بە رەنگی پەموو/ بەڵام که له خەت!: شەهاب شێخی/ ئەنوەر عەباسی (هەرەس): لە ئاسۆتدا / ئیبراهیم ئەحمەدینیا: کریستاڵه ژیان و خائینه ئاو/ قادر نیازی: گوللە، ژنەکە لە تەنیایی دەترسێ!

هێرشی تورکیا بۆ سەر هەرێم ... لوقمان مصطفی صالح

هێرش کردنە سەر باشوری کوردستان لەلایەن دەوڵەتی تورکەوە بۆ قڕکردن و ئینکارکردنی گەلی کورد دادەنرێت، پێش هەموو شتێك تاوانێکی ئاشکرا و پێشێلکردنێکی دیاری یاسا نێودەوڵەتییەکانە،بوونی کورد وەک نەتەوەیەکی زیندووی ناوچەکە،تورکیای فاشستی تووشی هیستریاکردووە.لەبەر ئەوەی گومان لەوەدا نییە کە بوونی هێزەکانی پەکەکە تەنها ڕووپۆشێکە بۆ چەندین ئامانجی تر و بیانوێکی ئاشکراشە بۆ ڕەوایی دان بە دەستێوەردان و هێرشیی سەربازی لەهەلومەرجی ئێستای عێراق و بەدیاریکراویش لە هەرێمی کوردستاندا.

پێشێلکردنی سەروەری خاکی عێراق و هەرێمی کوردستان لەلایەن ئەرتەشی تورکەوە لەگەڵ ئەوەی دەبێت بەزمانێکی توند شەرمەزار بکرێت،دەبێت بەپەلەش داوای وەستاندی بکرێت،چونکە ئەم هێرشە بە هەموو پێوەدانگە سیاسی و یاسا نێودەوڵەتییەکان بۆ پێشێلکردن و داگیرکردنی خاکی عێراق دادەنرێت. بۆیە نابێت بەهیچ شێوەیەک لێی قەبوڵبکرێت، کە تاهەنوکەش خاوەن سەروەری خۆیەتی و لە هەمان کاتدا ئەم تە حەدایە وەکو هەڕەشەیەکە لە پەیوەندیە مێژوویەکانی نێوان گەلانی ناوچەکە بە گشتی و گەلانی تورکیا و عێراق بە تایبەتی بۆیە هێرشەکەی تورکیا بۆ سەر باشوری کوردستان بە پێشێلکردنی یاسای نیودەوڵەتی لەقەڵەم دەدرێت، چونکە ئەو یاسایەی کە لە ساڵی 1991 ەوە بووە هۆکاری سەرەکی دروست بوونی هاوپەیمانیەتی لە نێوان زیاتر لە 36 وڵاتانی ڕۆژئاوا و ڕۆژهەڵات لە دژی داگیرکردن و بەزاندنی سەروەری دەوڵەتی کوەیت لە لایەن ڕژێمی بەعسی لەناوچوو.

بەو پێوەرە سیاسی ویاساییە دەبێت تورکیا بەداگیر کەر ئاژمار بکرێت لە پێشێلکردنی سەروەری خاکی عێراق، لەبەر ئەوەی حکومەتی تورکیا بە پێی یاسا نێودەوڵەتیەکان تەنها بۆی هەیە سنوری خۆی بپارێزێ، بۆی نیە سنوری ووڵاتێکیتر ببەزێنێ،تورکیا دەیان کیلۆمەتر لەگەڵ عێراق سنوری هاوبەشیان هەیە، بۆیە ئەگەر سیاسەتی دووفاقی نەبێت ئەوا بە پێی ئەو یاسایە هەرداگیر کاریەک دەبێت هەمان چارەنووسی ڕژێمەکەی صدامی گۆڕبەگۆڕی ببێت. هەر بۆیە دەوڵەتی تورکیا ئەم بە دەنگی نێودەوڵەتیەی قواستەتەوە، بە ڕەچاوکردنی سەرجەم یاسانێودەوڵەتیەکان ڕێک خراوەکانی مافی مرۆڤی نێودەوڵەتی،لەسەر هەمان ڕێکەوتنامەی سەردەمی ڕژێمی بەعسی روخاو

دەڕوات،کە پێشتر لە کۆتایی هەشتاکاندا کە ئەوکاتیش بەبێ ئەوەی هیچ جووڵەیەکی چەکداری لە باکوری کوردستان هەبێت، ساڵی ١٩٧٨ تورکیا رێککەوتنامەی راوەدوونانی خێرای لەگەڵ عێراق ئیمزا کرد، بەپێی ئەم رێککەوتننامەیە تورکیا دەیتوانی بۆ سەرکوتکردنی هێزە چەکدارە کوردییەکانی نەیاری خۆی بە قوڵایی ٥ کیلۆمەتر بێتە ناو خاکی عێراقەوە. بە داخەوە تائێستا ئەم ڕێکەوتنە هەڵنەوەشاوەتەوە،کە دەبوو نوێنەرانی کورد لە حکومەت و پەرلەمانی عێراق کاری جدیان بۆ بکردایەو هەڵیان وەشانایەتەوە،چونکە زۆربەی ئەو ڕێکەوتنانەی سەردەمی بەعس چ وەک یاسا ئەگەر هەبووبێ هەمووارکراوەتەوە، وەڕێکەوتنەکانیش هەڵوەشێنراونەتەوە.تەنها ئەو یاساو ڕێکەوتنانە نەبێت کەلە دژی کوردە وەک خۆی ماونەتەوە

لەبەر ئەوەی باشوری کوردستان تا ئێستاشی لەگەڵدابێت لە ڕووی یاسایی یەوە سەر بە دەوڵەتی عێراقە، کەواتە دەبێت دەوڵەتی عێراق بە ئەرکی خۆی هەستێت و لە ڕێگەی وەزارەتی دەرەوەی و نوێنەرەکەی لە نەتەوە یەکگرتووەکان ناڕەزایەتی خۆی بگەیەنێتە ناوەندی بڕیار لە ئەنجومەنی ئاسایش. بەڵام ئەگەر بەم ئەرکە هەڵنەستا وبێ دەنگ بوو…حکومەتی هەرێمیش هیچ هەڵوێستێکی نەبوو کە سەروەری خاکی عێراق و هەرێم پێشێل دەکرێت، ئەوە لە ئایندەدا ئەگەر گەریلا سەرکەوتن بەسەر دەوڵەتی تورکیا و هەرێمیان پاراست عێراق و هەرێمیان پاراست لەدەست داگیرکاری تورکیا، کەواتە ئەوکاتە بۆیان هەیە خۆیان بڕیار لەسەر چارەنووسی ئایندەی ئەو ناوچانە بدەن کە بە خوێن پارێزگاریان لێکردووە،دەبێت عێراق و هەرێمی کوردستانیش بەو(دیفاکتۆیە) ئەمری واقعە ڕازی بن.

پارێزەر/ لوقمان مصطفی صالح

شەری پاوەو رۆی هاورێانی حزبی شیوعی… ئەحمەد رەجەب

وانەکانی ژیان

حکومەتی شای ئێران لە درێژایی تەمەنیداو لە رێی دەزگای سیخوری

ساڤاك هەوڵیداوە بۆ کپکردنی دەنگی ئازادیخوازان و حزبی تودەو هێزە چەپەکانی گەلانی ئێران بە کوردو فارس و ئازەرو عەرەب وبلوشەوەو کپکردنی هەر دەنگێکی ناڕەزاییو چەوساندنەوەی چینایەتیو نەتەوایەتی خسڵەتی حکومەتەکەی شا بوو پاشان گوازرایەوە بۆ حکومەتی ئیسلامی ئێران هەرچەندە خەڵك شۆرشیان بەرپاکرد بۆ ئەوەی ببێتە مایەی ئاڵوگۆرێکی گەورە بەرەو سەربەستی و ئازادی و دامەزراندنی حکومەتێکی نیشتمانی بۆ هەموو حزب و هێزی سیاسی و توێژەکانی کومەڵەگا کە بەشدار بوون لە خەبات و تێکۆشاندا بۆ لەناوبردنی حکومەتەکەی حەمە رەزا شا.

لە گەڵ روخانی تەخت وتاجی حکومەتەکەی حەمە رەزاشا گەلی کوردو حزبە کوردستانییەکان دەستیان گرت بە سەر زوربەی شارەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان و، زۆری پێ نەچوو لە سەرەتای شۆرشی گەلانی ئێران باڵی خومەینی لە بەڵێنەکانی بەرامبەر بە ئازادی و خۆشگوزەرانی و مافی هەموولاکانی بەشداربوو لە تێکۆشان دژ بە شا هەڵگەرایەوو زاڵ بوو بە سەر هێزەکانی ترو، کەوتە لێدانیان و یەکە یەکە هێزەکانی تەفرو توونا کرد بە راونان و گرتن و زیندانیکردن و کوشتن و لە درێژەی ئەو شاڵاوەقیزوەنە شەر بەرێکی میللەتی کوردی گرت.

پاش شەش مانگ لە روخانی شاو سەرکەوتنی شۆرشی گەلانی ئێران بیری کۆنەپەرستی و سەرکوتکەری سەرانی کۆماری ئیسلامی لە رۆژی 23/8/1979 تا 28/8/1979 هێزەکانی ئاخوندەکان هێرشیان کردە سەر شاری پاوەی کۆڵنەدەر، پاوەی دوژمن بەزێن و بە سەرۆکایەتی عەلی ئەسغەر فیسالی و سەرپەرشتی سەرتیپ وەلی اللە فەلاحی فەرماندەی هێزی زەمینی ئێران و بە ئامادەبوونی مستەفا چەمران نوێنەری حکومەتی ئێران و، شەرێکی خوێناویان بەرپاکردو حزبی دیموکرانی کوردستان بە گشتی و کۆمەڵەو خەڵکی بە شەرەفی پاوە بەرنگاری هێزەکانی دوژمن بوونەوەو بەپێی راگەیاندنی بەرپرسانی حکومەتی ئێران جگە لە سوپا ئەم هێزانەش بەشدار بوون: گاردی بە ناو شۆرشی ئێران و جیندرمەو 30 هەلیکۆپتری کۆبراو فرۆکەی تریش ، زیانەکانیان زیاتر لە 200 بریندارو کوژراوو خستنە خوارەوەی فرۆکەیەك بە دوو فرۆکەوان و هەلیکۆپتەرێك و، لە تێکڕەی شەرەکەو بەرنگاربوونەوەی قارەمانانەی پێشمەرگەکان، هێزەکانی دوژمن بەربوونە گیانی خەڵك و قەسابخانەو کۆمەڵکوژیان ئەنجامداو دیلەکانیان گوللەبارانکردو لە پاش شەرێکی خوێناوی دەستیانگرت بە سەرشارەکەدا..

بارەگای هێزی حزبی دیموکراتی ئێران بە فەرماندەیی { سەروان کەریمی} لە نەوسودبوو، لە مێژەوە پەیوەندی لە نێوان حزبی شیوعی عێراق و حزبی دیموکراتی ئێران بتەو بەهێز بوو، لە سەر داوای

شەهیدی قارمان شەهید عەبدولرەحمان قاسملو ژمارەیەك لە کادیرو پێشمەرگەو هاورێیان بۆ هاوکاری و یارمەتیدانی هێزەکانی دیموکرات تەرخانکرابوون و، هەر لە سونگەی ئەو هاوکارییە لە مانگی 9 ی 1979 بەرێز سەروان کەریمی ئامر هێزی پێشمەرگەکانی دیموکرات بە نامەیەك داوای لە حزب کرد 70 پێشمەرگە بنێرین بۆ سەر شاخی (کەمەرەبەتاڵ) بۆ یارمەتیدان و هاوکارکردنی پێشمەرگەکانیان چونکە بە هۆی شەرەوە زۆر هیلاك بوون و، بۆ ئەوەی هێزەکانی ئاخوندەکانی ئێران پێشرەوی نەکەن و، کەمەرە بەتاڵ ئەکەوێتە سەر ڕێگای سەرەکی پاوە ــــ نەوسودو، ئەروانێتە سەر دێی نوریاوەو نەجاروشاری پاوەو ناوچەیەکی فراوان، بۆ ئەو مەبەستە نووسینگەی سەربازی (مەکتەبی عەسکەری) بریتی بوو لە هاورییان یادیان بەخیر: عەبدوڵلای مەلا فەرەج { مەلا عەلی} بەرپرسی مەکتەب و شەهید نەسرەدین عابد هەورامی و شەهید توفیق حاجی و هاوری حەمە رەشید قەرەداغی ئەندامانی مەکتەب کۆبوونەوەی کردو وەڵامی نامەکەی سەروان کەریمیان دایەوەو تیادا نووسرابوو هاورێیان ئامادە ئەکەین و چەکمان کەمەو پێویستیمان بە 50 چەکەو، هەر ئەو ڕۆژە بەرێز سەروان کەریمی و چەند فەرماندەیەکی تر هاتن بۆ بارەگای حزب و 50 چەکەکەیان هێناو دابەشکرا بە سەر 50 پێشمەرگەو، لە سەر بریاری مەکتەبی عەسکەری بریاردرا هاورێ حەمە رەشید قەرەداغی بەرپرسی هێزەکەی حزب بێت و سەرپەرشتی بکات و، هاورێیان مام ئەسکەندەریادی بەخیرو شەهید مەحمود حەسەن ژاڵەناوی و شەهید عەبدوڵلای ئامین و ئەوڵقادری فارس و فەتاح گەڵالی و دەیان فەرماندەو پێشمەرگەی قارەمان 45 ڕۆژ لە سەر شاخی کەمەربەتاڵ بوون و خەڵکی ناوچەکە بۆ سەردان و دیدەنی ئەهاتن و خواردنیان بۆ پێشمەرگەکان ئەهێناو زۆر خۆشحاڵ بوون پێشمەرگەی حزبی شیوعی یارمەتی خەڵکی ناوچەکەو حزبی دیموکرات ئەکەن و، پەیوندی توندو تۆڵ و بتەویان لە گەڵ هاوریاندا هەبوو.

لەو ماوەیەدا حکومەتی ئێران هێرشی نەکرد بەڵام جاروبار ناوچەکەو سەنگەرکانی حزبیان بۆردوومان ئەکردو، فەرماندەیەکی پێشمەرگە بەناوی نوری سەردانی هاورییان ئەکردو لە گەڵ هاورێ حەمە رەشید قەرەداغی کاروباری پێشمەرگەیان ڕێك ئەخست و جێی داخە شەهید کراو، لە پاش 45 ڕۆژ مانەوە لە سەر شاخی کەمەربەتاڵ هاورێیان داواینکردو وتیان ئێمەش حەز ئەکەین دابەزین و بچین بۆ ناوچەکانی خۆمان بۆ بەرنگاربوونەوەی حزبی بەعسی عەرەبی و، ئەوە لە پاش 45 ڕۆژ بە ئۆتۆمبێل هاورییانیان برد بۆ نەوسودو لە بارەگای هێز نیوەڕۆ خوانێکیان سازکردو، زۆر سوپاسی حزب و هاورێیانیان کردو 5 پارچە چەکیان وەك دیاری پێشکەش بە حزب کرد.

یەکێك لە گیروگرفتەکانی حزب خێزان و ماڵی هاورێیان ئەحمەد حەسەن

ژاڵەناوی و شەهید مەحمود حەسەن ژاڵەناوی بوو منداڵی ساویان هەبوو لە ناو شاری پاوە مابوونەوەو، هاورێ مەڵا عەلی و هاوری حەمە رەشید قەرەداغی پەیوەندی کۆمەڵایەتی باشیان لە گەل خەڵکی ناوچەکە هەبوو، توانیان لە رێی شێخی ئیرشاد بەرێز شێخ محەمەدی نەجار خێزانەکان بە سەلامەتی بێنە دەرەوە.

19/6/2020.

ساڵڕۆژی لەسێدارەدانی (٢٨) کورد لە شاری کەرکووک … رەزا شوان

رۆژی سێ شەمە (٢٣/ یۆنیۆ/٢٠٢٠) یادی (٥٧) مین ساڵڕۆژی لەسێدارەدانی (٢٨) رۆڵەی کوردی دڵسۆز و بێتاوان لە شاری کەرکووکی کوردستانی داگیرکراودا.
لە رۆژی (١٤/ یۆلیۆ/١٩٥٩) لە شاری کەرکووکدا، بە بۆنەی یەکەمین یادی شۆڕشی (١٤/ گەلاوێژ/١٩٥٨) خەڵکی ئەم شارە کوردستانییەمان، لە کەرنەڤاڵ و رێوڕەسمێکی خۆشی و شادیدا بوون، بە ناوی شەقامەکانی شاری کەرکووکدا رێپێوانێکی خۆشیان بە جلوبەرگی نەتەوایەتییانەوە دەگێڕا، بە هێمنی و ئاسایی ئاهەنگ و رێوڕەسمەکە بەڕێوە دەچوو.. کورد و تورکمان و کلدۆئاشووری و عەرەب، بەبێ جیاوازی بەشداریان لەم رێوڕەسمەدا کرد.. کۆمەڵێکی تەرانی و چەقاوەسوو ، کە تا ئەمڕۆش هەرگیز چاویان بە کورد دا هەڵنایات و تا ئەمڕۆش نۆکەری تورکیان و لە لایەن تورکیای فاشستی و رەگەزپەرستەوە فەرمان و یارمەتی وەردەگرن و هاندەدرێن بۆ ئەوەی پیلان و گۆبەن لە دژی کورد لە شاری کەرکووک دا بگێڕن، بە دەست تێکەڵیش بوون لەگەڵ کۆمەڵێک لە کۆنەپەرستان و لە پاشماوەکانی لایەنگرانی دەسەڵاتی شاهانەی تیاچوو. ئەم کۆمەڵە تەرانییە کەوتنە پیلانگێڕان و گۆبەن و ئاژاوەگێڕی ، بۆ ئەوەی خۆشی و شادی لە خەڵکی شاری کەرکووک تاڵ بکەن و دووبەرەکی و رق و دوژمنایەتی بخەنە نێوان پێکهاتەکانی شاری کەرکووکەوە. کەرکووکییەکانیان تووشی کارەساتێکی نەخوازراو

کرد.. هەندێ لەم پیلانگێڕە و ئاژاوەچییانە، بەو ئاگرەی هەڵیان گیرسان هەڵپڕووکان.

لە دوای ئەوەی کە یاخیبوونەکەی سەرهەنگ (عەبولوەهاب شەواف) لە شاری مووسڵ شکستیهێنا.. ویستیان شەڕ و ئاژاوە بخەنە شاری کەرکووکی کوردستانییەوە. لە ڕۆژی (١٤/ گەلاوێژ/١٩٥٩) دا تۆرانییە بەکرێگیراو و پیلانگێڕەکان، بە هاوکاری هەندێ لە کۆنەپەرستان و بەعسییەکان، پیلان و کارەساتێ نەخشە بۆداڕێژکراوەکەیان جێبەجێکرد. ئاژاوەیان خستە شاری کەرکووکەوە.. بە داخەوە کە کوژراو و برینداری لێکەوتەوە.. سەربازانی عێراق لە شاری کەرکوکدا بەم کارەساتەوە تێوەگلان.

من ئەو کاتە منداڵ بووم لە پۆلی پێنجەمی سەرەتاییدا بووم لە شاری کەرکووک، زۆر لایەنی ئەو کارەساتەم لەبیر ماوە.. گەر بە درێژی و وردەکارییەوە باسی ئەو کارەساتە بکەین باسێکی دوور و درێژە، بۆیە زۆر لە سەرناوی نووسینەکەمان دوورناکەومەوە.

ئەو تۆرانییە پیلان گێڕانە، دوای کارەساتەکە خۆیان گەیاندە سەرۆک وەزیرانی عێراق، زەعیم روکن (عەبدولکەریم قاسم) راستییەکانیان چەواشکردن و تاوانەکانیان خستە پاڵ کورد و پارتی شیوعی عێراقی لە کەرکووک. ئەوەبوو عەبدولکەریم قاسم هێزێکی سەربازی بۆ کەرکووک نارد.. کۆمەڵێکی زۆری کوردی بێتاوان و ئەندامانی حیزبی شیوعییان گرت و بەندیانیان کردن.. دادگایەکی سەربازی وێنەیی تایبەتیان دامەزراند، کە ئەفسەرێکی تۆرانی ڕەگەزپەرست ئەندامی سەرۆکی دەستەی دادگایی کردنەکە بوو. دادگایی کردنەکەش تەنیا ناوی بەندکراوەکانیان دەخوێندەوە.. هەر ئەم پرسیارەشیان لێدەکردن ئایا تۆ کوردیت یا کورد نیت..؟! بێ ئەوەی کە هیچ بەڵگەیەکی تاوانبارکردن و هیچ گەواهدەرێک گەوای تاوانبارکردنیان بدات.. بێ ئەوەی کە ڕێ بە هیچ پارێزەرێک بدرێت کە داکۆکی لە بەندکراوە دادگایکراوەکان بکات و بێتاوانیان بسەلمێنێت.. ئەو (٢٨) بەند کراوە کوردەمان لە دوای چوار ساڵ بەندکردنیان لەسێدارە دران.

بۆ نموونە ئەوەی من دەیزانم، یەکێک لەو (٢٨) شەهیدەی کە لەسێدارە دران. ناوی (عەبدولرەحمان محەمەد)ە، هاوسێمان بوو لە گەڕەکی شۆڕیجە لە کەرکووک، پیاوێکی باڵابەرزی سوور و سپی بوو، زۆر هێمن بوو، نە لە دوورەوە و نە لە نزیکەوە هیچ پەیوەندییەکی بەو کارەساتەی کەرکووکەوە نەبوو. گۆرانیبێژێکی میللی کورد بوو، هەر شاییەکی بووک گواستنەوە، لە شۆڕیجەدا بکرایە، بانگی عەبدولڕەحمان دەکرا، بە گۆرانی فۆلکلۆری ڕەسەنی کوردیمان سێ شەو ئاهەنگی شایی و گۆرانی گەرم دەکرد.

فەیشی بەسەر سیاسەتەوە نەبوو.

شەهید (شێخ مارف عەبدولکەریم بەرزنجی) یش، لەبەر ئەوەی کە کەسایەتییەکی ڕۆشنبیر و نووسەرێکی بەتوانا و شاعیر و ڕۆژنامەنووس و ڕەخنەگرێکی ئەدەبی ناسراوی کورد بوو لە شاری کەرکووک.. لە ساڵی (١٩٥٨) دا، ئەندامی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری (شەفەق) بوو، کە لە کەرکووک دەردەچوو. شێخ مارف ئەو چوار ساڵەی کە لە پێش لەسێدارەدانی لە بەندیخانەدا بوو. لە ناو بەندیخانەش بابەتی هەمەچەشنەی بە ناوی (پشکۆ) وە دەنووسی و دەینارد و لە گۆڤار و لە ڕۆژنامەکاندا بڵاودەکرانەوە. شێخ مارف ئەندامێکی کارای پارتی شیوعی عێراقی بوو لە کەرکووک. بەیەکە گرتیان و لە گەڵ (شێخ حوسێن عەبدولکەریم بەرزنجی) برای دا، دوو کەس بوون لەو (٢٨) کوردەی کە لەسێدارە دران، هەردووکیان بێتاوان بوون.. تاوانیشیان هەر ئەوە بوو، کە کورد بوون و کەسایەتی دڵسۆز و کوردستان پەروەری ناسراو بوون.

هەر ئەوانیش نا، بەڵکو هەموو بەندکراوەکان و لە سێدارەدراوەکان.. بێتاوان بوون. کوردێکی زۆری بێتاوان بوونە سووتەمەنی ئاگری ئەم کارەساتە.. وەکو وتمان دادگا تایبەتییەکە هیچ بەڵگەیەکی فەرمییان لە بەردەستدا نەبوو، کە تاوانباریان بسەلمێنن.

قسەیەکی شاکانی قەیسەرییەکانی روسیام بیردێتەوە، کە دەیانوت:"گرتن و بەندکردن لە ئەوە.. تاوانبارکردن و سزادانیش لە ئێمە"

لە ڕۆژی (٨/ فەبروار/١٩٦٣) کە بەعسییە شۆڤێنی و ڕەگەزپەرستەکان عەرەب، لە ڕێگای کودەتایەکی خوێناوییەوە، جڵەوی دەسەڵاتی حوکمڕانی عێراقیان گرتەدەست، بە درێژایی حوکمڕانییان، چەندین ڕەشەکوژی و کۆمەڵکوژییان لە کورد کرد.. بە ئاگر و ئاسن وەڵامی داوا و مافەکانی کوردیان دایەوە. ژمارەیەکی زۆری تۆرانییەکان بوون بە بەعسی و گەنجەکانیان چەکیان لە دژی کورد هەڵگرت و بوون بە (الحرس القومي – گاردی نەتەوەیی) هەڵیان دەکوتایە سەر گەڕەکە کوردییەکانی شاری کەرکووک و شەڕیان دەفرۆشت و سوکایەتی و گەچەڵیان بە کورد دەکرد و چەندی کەسی کوردیان بە گرتن دا.. یەکی لەوانە باوکی ڕەحمەتیم بوو کە دوکاندار بوو فری بەسەر سیاسەتەوە نەبوو.. بە ئاشکرا دەیان وت ئەوەی کورد (انتم الکورد کلکم عوصات ـ ئەوە کورد هەمووتان یاخیبوون). تۆرانییەکان نامەردییەکی زۆریان بەرانبەر بە کورد کرد.

هەر لە ساڵی (١٩٦٣) دا تاوانبار و خوێنمێژ زەعیم روکن (سەعید فەتحی ئەلسوقەیلی) کرا بە سەرکردەی سەربازی باکوور و دەسەڵاتێکی ڕەهاشی هەبوو، بارەگاکەشی لە شاری کەرکووک بوو.

تۆرانییەکان، وەکو بەرتیل پارەیەکی زۆریان دا بە (سەعید فەتحی

ئەلسوقەیلی) دا و شەوان لە ماڵەکانیان یا لە یانەدا، خوانی نانخواردن و خواردنەوەیان بۆ دەڕازاندەوە و کچی جوانیشیان بۆ رابواردن بۆ دەبرد. بەرانبەر بەو ڕەفتارە قێزەوەنانەیان، دوو داوایان لە (سەعید ئەلسوقەیلی) کرد. یەکەمیان: روخاندنی خانووەکانی (گەرەکی کەماری) کە ئەو خانووانە بوون، کە هەژاران و کرێکاران و کاسپکارە کەم دراماتەکانی کوردمان، لەسەر زەوی رووتەنی بێ خاوەن و لە ناو شیوەکان و تەپلەسکایەکانی گەڕەکە کوردییەکانی شاری کەرکووکدا، بە خشت و بە قوڕ و دار بە شێوەیەکی سادە و ساکار دروستیان کردبوون و تێیاندا حەوابوونەوە، نزیکەی چوار هەزار خانوویەک دەبوون هەموویان بە شەفڵە تەختکرد، هەڕەشەشیان لە خاوەنی ئەو خانووە رووخاوانە کرد، کە نابێت لە کەرکووکدا بمێننەوە. وەکو کورد دەڵێن:"ماڵ لە خاوەن ماڵ حەرام کرابوو" کەچی ژمارەی خانووەکانی (شاری الثورة) کە ئێستا ناوی(شاری الصدر)ە لە شاری بەغدا. چوار هێندەی خانووەکانی گەڕەکی کەماری کەرکووک دەبوون، چەندین هەزار خانوو بوون، کە بە زیادە رەیی عەرەبە شرووگییەکان و هەژاران دروستیان کرد بووون. ئەوانەیان نە رووخاند و بەیانیان کردن بە تاپۆ.. ئەمەیە بانەکە و دوو هەوا. ئەمەیە جیاوازی و رەگەزپەرستی و نایەکسانی و نادادپەروەری.

داوای دووەمی تۆرانییەکان لە (سەعید فەتحی ئەلسوقەیلی) ئەوەبوو، کە (٢٨) کوردی بەندکراوی تاوانبارکراو بە کارەساتی کەرکووکی ساڵی (١٩٥٩) بە زووترین کات لە سێدارە بدرێن.. یەکسەر تاوانباری خوێنمێژ سەعید ئەلسوقەیلی بە بڕیاری ژمارە (٣٠) بە واژۆکردنی خۆی بڕیاری لە سێدارەدانی (٢٨) بەندکراوی بێتاوانی کوردی دەرکرد .

لە رۆژی (٢٣/ یۆنیۆ/١٩٦٣) دا، لە بەردەم بنکەی تیپی دووەمی لەشکری عێراق، کە دەکەوێتە ناوەندی شاری کەرکووکەوە، هەر (٢٨) کوردە بەندکراوەکە لەسێدارە دران. هەر لە سەر داوای تۆرانییەکان، دوایی تەرمی شەهیدە لەسێدارەدراوەکانیان هاوردن بۆ گوڕەپانی (گەڕەکی موسەڵا) کە گەڕەکێکی تۆرانی نشینە، لە نێو باخچە بازنەییەکەی ئەو گەڕەکەدا، شەهیدەکانیان بە سێدارەدا هەڵواسین ، تۆرانییەکان ژنەکانیان هێنابوون و هەڵهەڵەیان لێدەدا و نوقڵیان دەبەخشانەوە، پیاوەکانیشیان نامەردانە بەردبارانی تەرمی شەهیدە هەڵواسراوەکانیان دەکرد و سووکایەتییان پێ دەکردن.

کورد لە شاری کەرکووکدا زۆر بەم تاوانە خەمباربوون و دەتووت خەڵکی مردوو کراوە بە سەر هەرە زۆری خەڵکی شارەکەدا، هیچ دەسەڵاتێکیشیان نەبوو.. بۆ وروژاندن و ئازاردانی دەروونی کورد

بەو ناوەردییە سووکایەتیان بە تەرمی ئەو شەهیدانەمان کرد.. گەر کورد دانی بەخۆیدا نەگرتایە.. بەعسییەکان و تۆرانییەکان خۆیان بۆ ئەوەش ئامادەکردبوو، کە ڕەشەکوژی لە کورد بکەن.

ئەمانەی خوارەوە ناوی هەر (٢٨) شەهیدە نەمرەکانی شاری کەرکووک کە لە ڕۆژی
(٢٣/ یەنـیە/١٩٦٣) دا، بەبێ تاوان لەسێدارە دران. بۆ ئەوەی ئەم تـاوانە بخەینە بیـری لاوانـی نـەوەی کوردمـان، تـا هەمیشە یـادی لەسێدارەدان و شەهیدکردنیان بەرز رابگرین:

١ـ شێخ مەعروف عەبدولکەریم بەرزنجی ٢ـ شێخ حوسێن عەبدولکەریم بەرزنجی ٣ـ نەجمەدین نادر ٤ـ عەبدولڕەحمان محەمەد ٥ـ سەید نوری سەید وەلی ٦ـ ئیحسان حوسێن ٧ـ فەتاح ساڵح ٨ـ مەحمود عەلی بەستە ٩ـ موختار بەخش ١٠ـ عادیل حوسێن ١١ـ خورشید مەحمود ١٢ـ محەمەد حەسەن عەزیز ١٣ـ عەبدولجەبار پیرۆز خان ١٤ـ فاتیح مەلا داود ١٥ـ عەبدولمەجید حەسـەن ١٦ـــ خەلیـل ئیـبراهیم عەجەم ١٧ـــ نـوری مەلا عەبدوڵڵا ١٨ـ عەبدولحافق شەریف ١٩ـ نەعیم عەنبەر ٢٠ـ عەتا جەمیل ٢١ـ کەریم خەڵەف ٢٢ـ کەریم ڕەمەزان ٢٣ـ مەحمود مەجید (ئەبو شوارب) ٢٤ـ ڕەحیم سەعید ٢٥ـ مەهـدی مەردان ٢٦ـ گالب عومەر ٢٧ـ ئەحمەد محەمەد ئەمین ٢٨ـ حوسێن خورشید.

هەر لەساڵی (١٩٦٠) دا، تۆرانییەکان بە پشتیوانی ئەمنی کەرکووک، گروپێکی نهێنی کوردکوشتنیان بە ناوی (الکف الاسود: دەستی ڕەش) ەوە دانا. کە یەکێک لەو گروپە ناوی (حوسە ئاوچی) بوو، ئەمە دەماناسی کە تۆرانییەکی خوێڕی بێڕەوشت. بوو.. ئەم گرۆپە بە دەمانچە، بە نامەردی چەند کوردێکی ناسراو و بێتاوانیان لە ناو شاری کەرکووک دا تیرۆرکـــردن. ئەوانەی کە ناوەکانیـــان لەبیـــرم مـــاون، ئەم شەهـیدانەن:

١ـ محەمەد ئەمین شەربەتچی. دوکانی شەربەتی لە بازاڕی جووت قاوەدا هەبوو.

٢ـ سەید وەلی کاکەیی.. دوکانی چاکردنەوەی مەتەرسکیلی هەبوو.

٣ ـ ئەحمەد ڕەزا.. کریکار بوو، کاری ڕۆژانەی دەکرد.

٤ـ فازڵ حاجی عەلی لەیلانی.. کووتاڵفـرووش بوو لە بازاڕی پشت قەڵای کەرکووک.

٥ـ هەر ئەو گروپە کوردکوژە (تـەزاب) یشیان پرژانـدە دەموچاوی (ئەحمەد ڕەزا) کە دوکاندار بوو لە بازاڕی خانی خۆرما.. تـەزابیان کردە دەموچاوی چەندین کوردی دیکە.

چەند کوردێکی کەشیان تیرۆرکرد، کە من ناوەکانیان نازانم.. وەکو وتمان تۆرانییەکان بە پشتیوانی ئەمنی کەرکووکەوە ئەم تاوانانەیان ئەنجام دا.

ئەو زانیارییانەی سەرەوە هیچ زیادە رۆییەکی تێدا نییە، زۆر لەوەش زیاتریان بەسەر کورد لەناو شاری کەرکووک دا هێنان.. بۆ نموونە قوتابخانەی ئامادەیی لە گەڕەکی شوڕیجەی کوردنشیندا نەبوو. قوتابیانی کورد دەچوون بۆ ئامادەیی موسەڵڵا.. قوتابییە تۆرانییەکان شەڕیان بە قوتابییانی کورد دەفرۆشت و ریان لێدەگرتن و گەلەکۆمەیان لێدەکردن و حکومەتیش سکاڵای کوردی پشتگوێ دەخستت.. چەندین قوتابی کوردمان ناچاربوون و چوون لە سلێمانی بۆ تەواکردنی خوێندنی قۆناغی ئامادەیی.
لە ساڵڕۆژی یادی ئەو (٢٨) شەهیده سەربەرزانەی شاری کەرکووکی کوردستانی دا، هەموو ساڵێک بە ئەوپەڕی شکۆداری و ڕێزەوە، یادی شەهیدبوونیان بەرز رادەگرین.

رەزا شوان
نەرویج: ٢٠/ یۆنیۆ/٢٠٢٠

بەخیلیی … نەوزاد بەندی

من بەخیلی بە مێش ئەبەم ،
تەمەنی تەنها حەوت ڕۆژە ..و
بێ دەنگ ئەمرێ و
دوای مەرگیش،
نایبینینەوە !

نە دۆزەخ داخی دەکات و
نە بەهەشت ئەیخاتە بەحری
هەنگوینەوە ..!

تەنانەت
فریای گەڕینی
قاتە ڕەشەکەی ناکەوێ ،
هێشتا مێشێکتان بینیوە ،
بە تراکسودێکی شینەوە ؟

نە شۆڕش و

نە کودەتا ..
نە پەرلەمان ..
نە ئەگەری ڕاوەستانی موچەی بەغا ..
نە ئەمریکا ،
ئەتوانێ دەستی تێ وەردا ..
نە ئێران و سعودیەو تورکیا
نەستەلەی بۆ تێکەڵ ئەکەن
لەگەڵ سەد نەخۆشی ودەردا
نە نیوەی تەمەنی ئەڕوا ،
بە دوای(یار) ی بێ دینەوە..!

شەممە لە دایک ئەبێت و
هەینی بە بێ پرسە ئەڕوا ..
هیچ ڕۆژێکی لە یەک ناچن ..
نە لە ناوا ..
نە لە بەروار ..
یەکەم ڕۆژ ودوا ڕۆژیشی
بە هەمان گوڕ و تینەوە ..

نە دایبی و دیالاکی ئەوێ ..
نە ڕەگەزنامە و پەسا پۆرت
نە توشی ئینزیلاق ئەبێ
نە پڕۆستات ..
نە گیر ئەخوا بە دەست کێشەی
دەغڵ و دان و
مادەی ١٤٠ و
دواڕۆژی
کەرکوک وخانەقینەوە ..!

هەموو دنیا
ئەگۆڕێتەوە بە دەنکێ
شەکری ورد ،
کە نوساوە به پارچەیەک
لەبزینەوە ..!

نەوزاد بەندی
٧ حوزەیران ٢٠١٩

هەستا نەوە...کۆمار هەولێر

هەناسەکەم جێم مەهێڵە
لە تاریکیی تاراوگەی زێدی خۆیی
لۆچ لە ئاوی کانیاوی شێعرت دەدەم
کڕنۆش بۆ رووگەی رووخسارت دەبەم
دەلاقەی دڵ دامەخە
من کە کەویی ئامێز و دەستەمۆی دڵتم
لە تەنیایی وتەریکیی بێ ئەتۆیی
باوەش بە سینگی خەیاڵت دا دەکەم
بەڵام گیانە...
ئەوەی بۆ من خەم و داخە ،
لەم وڵاتە،لە هەر گوڵزارێکی،
گوڵی رازاوە ونەخشین وجوانە
پێچەوانە
دڕک و داڵی پۆشتەو پەرداخە
خەم وخەفەت نیشتەجێی ناخە
هەستی پاراو،گوڵ ئەستێرە سەرگەردانە
باش دەزانم ،
بۆ مە کە هەڵپڕووزاوی هەتاوین
لێرە پاشای ،خەمی خودێ وخانە
لە دوا کڕنۆش
گەرمەگۆنای هەتاودیتەت رادەمووسم
لێگەڕێ با دڵت لێدا
دەزانم تۆش خاراوی خۆر و سەخڵەتی دوندی
هەستەوە هەناسەکەم
سرووتی راسان وهەرمانت بۆ دەنووسم

کۆمار هەولێر